

EKONOMIHÖGSKOLAN
Lunds universitet

Kandidatuppsats
Fek 582
VT 2006

Sveriges storbankers riskrapportering

– en innehållsanalys med utgångspunkt i Basel II

Handledare:
Gunnar Wahlström

Författare:
Marina Drenner
Sara Flemming
Hans Larsson

Sammanfattning

Titel:	Sveriges storbankers riskrapportering – en innehållsanalys med utgångspunkt i Basel II
Seminariedatum:	5 juni 2006
Ämne/Kurs:	FEK582, Kandidatkurs, 10 poäng
Författare:	Marina Drenner, Sara Flemming, Hans Larsson
Handledare:	Gunnar Wahlström
Fem nyckelord:	Basel, svenska storbanker, riskredovisning, finanskriser, öppenhet
Syfte:	Den här uppsatsen har två syften: Det första syftet är att undersöka hur de svenska storbankernas riskrapportering har förändrats mellan år 1986 och 2005. Det andra syftet är att undersöka hur de har anpassat riskrapporteringen för att följa regleringarna i Basel II.
Metod:	Uppsatsen utgår ifrån bankernas årsredovisningar som vi har gjort en innehållsanalys av. Vi har en induktiv ansats och har gjort en kvalitativ undersökning där svaren har kvantifierats.
Teoretiska perspektiv:	Vårt teoretiska perspektiv är institutionell teori och kommer mestadels från teorier presenterade i vetenskapliga artiklar inom ämnet redovisning och risk.
Empiri:	Empirin vi har använt oss av i uppsatsen är främst de fyra storbankernas årsredovisningar från 1986 och framåt. Från dessa har vi fått svar på frågor som vi har ställt upp med utgångspunkt i regelverket Basel II.
Resultat:	Bankernas riskrapportering har förändrats markant under de 20 år som vi har undersökt. Förändringen är positiv då öppenheten har ökat väldigt mycket. Bankerna verkar också vara väl förberedda och följer redan många av regleringarna i Basel II som från och med 1 januari, 2007 är ett EU-direktiv och därmed obligatoriska.

Abstract

- Title:** The reporting of risk in the Swedish main banks – a contents analysis based on Basel II
- Seminar date:** 5 June 2006
- Course** Bachelor Thesis in Business Administration, 10 Swedish Credits (15 ECTS)
- Authors:** Marina Drenner, Sara Flemming, Hans Larsson
- Advisors:** Gunnar Wahlström
- Key words:** Basel, Swedish main banks, risk reporting, financial crises, openness
- Purpose:** The thesis has two purposes: The first purpose is to examine how the Swedish main banks have changed their risk reporting between the years of 1986 and 2005. The second purpose is to study how they have adapted the risk reporting to follow the regulations of Basel II.
- Methodology:** The thesis is based on the bank's yearly accounts of which we do a content analysis. We have an inductive approach and have done a qualitative study where the answers have been quantified.
- Theoretical perspectives:** Our theoretic perspective is the institutional theory and is mainly based on theories presented in scientific articles within the subjects of accounting and risk.
- Empirical foundation:** The empirical evidence we have used in the thesis is mainly the four main bank's yearly accounts from 1986 and forward. They have provided us with answers to the questions we have compiled with starting point from the regulations in Basel II.
- Conclusions:** The bank's risk reporting has changed prominently during the 20 years we have studied. The change is positive, as the openness has increased a lot. The banks also seem to be well prepared and are already following many of the regulations in Basel II which, from the 1 January 2007 is a EU directive and therefore compulsory.

Förkortningar

Förkortning	Betyder
--------------------	----------------

I texten kommer vi att använda följande förkortningar för de olika bankerna:

FSB	Föreningssparbanken
NBA	Nordea AB
SEB	Skandinaviska Enskilda Banken AB
SHB	Svenska Handelsbanken

Nedanstående är förkortningar som används i Basel II:

AMA	Advanced measurement approach
ECAI	External Credit Assessment Institution
ECA	Export Credit Agencies
IRB	Intern Rating Base
IMA	Internal Measurement Approach
IRRBB	Internal Rate Risk in the Banking Book

Tabell och figurförteckning

Tabell 1: Kreditförluster i de svenska bankerna år 1919-1924	10
Tabell 2: Kreditförluster i de svenska bankerna år 1987-1992	12
Tabell 3: De fyra storbankernas öppenhetspoäng	39
Figur 1: Basel 2 ackordets tre pelare	28
Figur 2: Bankernas utveckling av riskredovisning år 1986-2005	35
Figur 3: Nyckeltal vs. Öppenhet: Skandinaviska Enskilda Banken	40
Figur 4: Nyckeltal vs. Öppenhet: Föreningssparbanken	40
Figur 5: Nyckeltal vs. Öppenhet: Nordea	41
Figur 6: Nyckeltal vs. Öppenhet: Svenska Handelsbanken	41
Figur 7: Utdelning per aktie vs. Öppenhet år 2001	42
Figur 8: Utdelning per aktie vs. Öppenhet år 2004 och 2005	42

Innehållsförteckning

1.	INLEDNING	8
1.1	BANKERNAS ROLL I SAMHÄLLET	8
1.2	FINANSKRISER	9
1.2.1	OBLIGATIONSKRISEN – 1870-TALET	9
1.2.2	INDUSTRIKRISEN – 1920-TALET	9
1.2.3	KREUGERKRASCHEN – 1930-TALET	10
1.2.4	FASTIGHETSKRISEN 1990-TALET	11
1.2.5	IT-BUBBLAN	12
1.3	BANKREGLERINGAR	13
1.4	PROBLEMDISKUSSION	13
1.5	SYFTE	14
2.	METOD	15
2.1	VETENSKAPLIGT ANGREPPSSÄTT	15
2.2	FORSKNINGSDESIGN	15
2.3	DESKRIPTIV ANSATS	16
2.4	INDUKTIV ANSATS	16
2.5	INNEHÅLLSANALYS	16
2.6	INRIKTNING OCH URVAL	17
2.6.1	FRÅGOR	18
2.6.2	TIDSASPEKTEN.....	18
2.7	DATAINSAMLING	18
2.7.1	PRIMÄRDATA	18
2.7.2	SEKUNDÄRDATA	19
2.7.3	NYCKELTAL OCH ÖPPENHET	19
2.8	KÄLLKRITIK	19
2.8.1	METODPROBLEM	20
2.8.2	INTERN TILLFÖRLITLIGHET	20
2.8.3	EXTERN TILLFÖRLITLIGHET	21
2.8.4	INTERN GILTIGHET	21
2.8.5	EXTERN GILTIGHET	21
2.9	SAMMANFATTNING METOD	22
3.	LITTERATUR	23
3.1	REDOVISNINGSTEORI	23
3.1.1	EXTERNREDOVISNINGEN I SVERIGE	23
3.2	RISKBEGREPPET	25
3.2.1	KRITIK MOT RISKBEGREPPET	25
3.3	BASELREGLERNA	27
3.3.1	BASEL I.....	27
3.3.2	BASEL II	27
3.3.2.1	Första pelaren – Minimikapitalkrav	28

3.3.2.2	Andra pelaren – Övervakningsprocess	29
3.3.2.3	Tredje pelaren - Marknadsdisciplin	30
3.3.2.4	Informationsgivningens krav	31
3.3.2.5	Riskexponering och värdering	32
3.4	SAMMANFATTNING LITTERATUR.....	34
4.	UNDERSÖKNINGSRESULTAT.....	35
4.1	INLEDNING.....	35
4.2	AVVIKELSER.....	36
4.2.1	KAPITALTÄCKNINGSGRAD	36
4.2.2	MARKNADSRISKER	36
4.2.3	KREDITRISKER	36
4.2.4	OPERATIVA RISKER.....	36
4.2.5	LIKVIDITETSRISKER	37
4.2.5	KAPITALBAS	37
4.2.6	IRRBB (KÄNSLIGHETSANALYS).....	37
4.2.7	ÖVRIGA RISKER	37
4.3	OLIKA KRISER VS BASEL.....	38
4.4	TOTAL FÖRÄNDRING	39
4.5	NYCKELTAL VS ÖPPENHET.....	39
4.5.1	SKANDINAVISKA ENSKILDA BANKEN	40
4.5.2	FÖRENINGSSPARBANKEN	40
4.5.3	NORDEA.....	41
4.5.4	SVENSKA HANDELSBANKEN	41
4.5.5	SAMMANFATTNING ÖPPENHET & NYCKELTAL	42
4.6	SAMMANFATTNING RESULTAT.....	43
5.	SLUTDISKUSSION.....	44
5.1	SLUTSATSER	44
5.2	STUDIENS TEORETISKA BIDRAG	45
5.3	REFLEKTIONER ÖVER STUDIENS SLUTSATSER	46
5.4	FÖRSLAG TILL FORTSATTA STUDIER	47
	KÄLLFÖRTECKNING.....	48
	BILAGA 1.....	51
	BILAGA 2.....	52

1. Inledning

I detta kapitel presenteras en bakgrund till vårt ämne. En kortare beskrivning av de svenska finanskriser som drivit utvecklingen i Sverige kommer behandlas och kapitlet avslutas med forskningsfrågorna och uppsatsens syfte.

1.1 *Bankernas roll i samhället*

I dagens samhälle förlitar sig de flesta människor och företag på banker och dess verksamhet för att hantera sina ekonomiska förehavanden. I de flesta affärstransaktioner används bankens tjänster: utlåning, aktiehandel, fonder, kontanthantering. Bankerna har en tydlig nyckelroll i kredit- och betalningsväsendet.

Sedan början av 1990-talet har räntorna sjunkit betydligt och blivit kvar på en låg nivå. Där har de legat kvar i flera år men har nu börjat stiga för att hejda en ökande utlåning. Denna ökande utlåning beror på en stigande konjunktur och den låga räntan (www.fi.se). I den stigande konjunkturen kan man se ökade bostadspriser vilket speglar sig i ökade bostadslån. Utlåningen till allmänheten är främst konsumtionslån och bostadslån. Man kan även se ökad utlåning till företagen. Denna totala ökade utlåning innebär att kreditriskerna ökar i bankerna och dessa kreditrisker kan bli förluster i framtiden. Trots att räntan nu sakta börjar stiga har det hittills inte haft effekt på konsumtionen.

Risken finns att en upprepning av 1990-talets finans- och fastighetskris sker. Denna kris växte fram genom bankernas stora utlåning med säkerheter i fastigheter. När omvärldsräntorna steg så sjönk fastighetspriserna och därmed stämde inte tidigare värderingar. När fastigheterna sjönk i värde blev bankernas säkerheter mindre värda. Följden av detta var att bankerna inte hade täckning för sin utlåningsverksamhet. Bankerna såg sig tvungna att säga upp krediterna mot företagskunder som i många fall tvingades i konkurs. Detta ledde till att arbetslösheten ökade dramatiskt. För att undvika liknande scenarion i framtiden har nya regler för bankernas riskexponering uppkommit.

Bankkriser är ingen ny företeelse, den första kända inträffade redan på 1300-talet (www.schillerinstitute.org, www.analyskritik.press.se). Detta var när bank- och handelshuset Bardi kollapsade efter investeringar i byteshandel, lantbruk samt valutaspekulation. I nutid har vi t.ex. Herstattbanken, en medelstor bank i Tyskland som kollapsade 1974 (www.bis.org). Herstattbanken var mestadels aktiv i valutamarknaden. Kollapsen berodde på att avtalsparter till banken växlade in

betydande mängder tyska mark vilket ledde till att de tyska myndigheterna stängde banken. Avtalsparterna hade då inte hunnit få ut sina dollar eftersom de amerikanska bankerna nyss hade öppnat. Detta startade en kedjereaktion som påverkade hela betalningssystemet. Även Baringbanken, som överlevde en storkris på 1800-talet, kollapsade 100 år senare, 1995. Detta hände på grund av spekulationer som en anställd på chefsposition gjorde på Singapores derivatmarknad. Denna anställde, Nick Leeson, lyckades dölja stora spekulationer som han personligen hade gjort på marknaden. Han hade så mycket av Baringbankens pengar i omlopp att minsta lilla förändring genast speglade sig i intäkterna. När så en jordbävning inträffade i Japan, rasade marknaden och han lyckades inte att dölja sitt bedrägeri längre.

1.2 *Finanskriser*

Världen har genom alla tider drabbats av finans- och bankkriser. I Sverige har vi sedan mitten av 1800-talet drabbats av fyra kriser som har haft stor inverkan på dagens bankregleringar.

1.2.1 **Obligationskrisen – 1870-talet**

Före 1860-talet dominerades kreditmarknaden av sparbanker, hypoteksinstitut och handelshus (Boksjö et al, 1994). De sysslade mest med jordbruksfinansiering som finansierades med direkt inlåning förutom hypoteksinstitutens utlåning som mestadels finansierades med obligationsemissioner. En ökning av in- och utlåningen medförde ett inlåningsöverskott som måste förräntas. Detta gjordes genom placering i obligationer utgivna av bland annat järnvägsbranschen och andra expansiva branscher. Genom att bara investera i expansiva branscher hade bankerna en väldigt ensidig placering, vilket medförde hög risk för förluster. Man finansierade genom obligationsköpen den långsiktiga utlåningen med kortfristig inlåning. I slutet av 1870-talet övergick högkonjunkturen i en lågkonjunktur, beroende på fallande exportpriser på svenska exportvaror. Detta ledde till att flera stora företag ställde in sina betalningar till bankerna och den första stora bankkrisen i Sverige blev därmed ett faktum.

1.2.2 **Industrikrisen – 1920-talet**

Industrikrisen på 1920-talet berodde på den svenska industrins behov av kredit (Boksjö et al, 1994). För att göra det möjligt att ge högre krediter så slog sig flera

banker samman vilket ledde till allt större banker. Bankkrisen 1922 uppstod på grund av att bankerna lånade ut pengar till industrin mot dåliga säkerheter och på fallande priser i samhället. Man började ge kredit med aktier som säkerhet. Kombinationen fallande priser och fallande börskurser ledde till att industrikrisen uppstod. Upphämtningen var dock snabb och bara några år efteråt var landet på fötter igen. Som man kan se i tabellen nedan var det främst 1921 och 1922 som bankerna drabbades av höga kreditförluster. Redan 1923 hade förlusterna sjunkit igen.

Kreditförluster i de svenska affärsbankerna år 1919-1924 (www.ne.se)

Redovisade nedskrivningar på lånefordringar i procent av utlåningen till allmänheten.

År	Nedskrivningar %
1919	0,2
1920	0,6
1921	2,3
1922	5,3
1923	1
1924	0,8

Källa: *Bankstatistiken*

Tabell 1.

1.2.3 Kreugerkraschen – 1930-talet

Ivar Kreuger var en svensk affärsman som mycket aggressivt köpte upp främst företag i tändsticksbranschen i länder världen över. Han var en person med högt anseende. Åren efter första världskriget var det många länder som var i behov av pengar och Kreuger erbjöd dem lån mot monopol på tändstickor. Genom avtal med de styrande i dessa länder hade koncernen till slut monopol i 14 länder och fördelaktiga villkor i många andra, vilket medförde kontroll över 90 % av tändsticksmarknaden i hela världen (Flescher et al, 1986). För att finansiera dessa lån gav koncernen ut aktier på bland annat den amerikanska marknaden. Dessa aktier var mycket populära på grund av den upp till 20 % höga utdelningen. Avkastningen betalades dock inte ut från vinstmedel utan koncernens kapital användes och därför behövdes ständigt nya aktier ges ut för att få in mer pengar.

Kreuger var populär och han sågs som en välgörare efter att bland annat ha räddat den franska valutan genom att ge den franska staten ett lån. Denna popularitet var det som gjorde att han lyckades sälja alla de nya aktier han ständigt gav ut. Hans sätt att finansiera utdelningar kan liknas vid ett pyramidspel och till slut började fasaden att rämna. Kreuger hade under hela sin tid som framgångsrik affärsman vägrat presentera någon bokföring eller redovisning av företagets ekonomiska

ställning, vilket han lyckades med genom att hävda att företag måste hemlighålla sådan information för att bli framgångsrika.

När guldmyntfotsystemet bröt samman i början av 1930-talet infördes valutarestriktioner som för Kreuger innebar katastrof på grund av problem att få och ge lån utomlands (www.ne.se). Börskraschen i USA med sin början år 1929 innebar också lägre aktiekurser vilket gjorde aktieemissioner tämligen meningslösa. För att klara av likviditetskrisen som till slut uppstod sålde de bland annat av en större aktiepost i LM Ericson. Det hjälpte dock inte och till slut gav Riksbanken och de större affärsbankerna stora krediter till koncernen för att de skulle kunna infria de lånelöften de avgivit.

Ett möte mellan Ivar Kreuger, VD:n för Tändsticksbolaget och Scandinavbankens chef bestämdes i Paris den 11 mars 1932 för att diskutera situation. Mötet genomfördes och datum för vidare diskussioner sattes. Dock hittades Ivar Kreuger död på sitt hotellrum den 12 mars, så dessa kom aldrig till stånd. Efter granskning av koncernen sattes den i konkurs, då man bland annat hittade stora brister i bokföringen och falska obligationer. Företagets balansräkning var till exempel uppblåst av stora immateriella tillgångar, något som oftast inte alls bokfördes under denna tid. Åtgärder för att lugna allmänheten och finansmarknaden utfördes, men på grund av Kreugerkoncernens gigantiska krediter hos både riksbanken och Skandinaviska banken var krisen redan igång.

Enligt en artikel av Flescher et al (1986) så bidrog Kreugerkoncernens fall att ”The securities act” gick igenom kongressen i USA. ”The securities act” innehåller regler som bl.a. säger att alla börsnoterade företag ska genomgå obligatorisk revision av sina redovisningar och att gemensamma principer för bokföring och redovisning skulle införas.

1.2.4 Fastighetskrisen 1990-talet

Den kris som främst påverkat dagens samhälle ur ekonomisk synpunkt, är fastighetskrisen i början av 1990-talet. Orsaken till denna var att Riksbanksfullmäktige i november 1985 avskaffade de kvantitativa regleringarna av affärsbankernas utlåning (Fregert et al, 2003). Detta i kombination med låga räntor, hög inflation och ett skattesystem som gynnade låntagande, bidrog till att lånanandet ökade. Det blev mer eller mindre lönsamt att låna pengar då realräntan var lägre än eller nästan noll. De upplånade pengarna användes främst på tillgångsmarknaderna, d.v.s. marknaderna för fastigheter och aktier. Den ökade efterfrågan gjorde att värdet på tillgångarna ökade och dessa värdeökningar låg till grund för mera belåning. När tillgångarna ökade i värde upplevde många hushåll

att deras förmögenhet ökade. Följden blev att sparandet minskade och konsumtionen ökade. När det var som mest intensivt konsumerades det mer än det sparades.

Nedgången startade när realräntan kraftigt och oväntat började stiga. Samtidigt genomfördes också en skattereform som medförde att det inte längre var lika gynnsamt med lånefinansierade investeringar, den gynnade istället sparande. När räntan steg sjönk värdet på fastigheter och aktier. De tillgångar som stod som säkerhet för lånen var inte längre värda tillräckligt mycket för att täcka dem. Detta skapade en neråtgående spiral vilket sänkte tillgångsvärdena ytterligare och det finansiella systemet underminerades. Företag gick i konkurs och bankerna drabbades av enorma kreditförluster (se tabell nedan). Staten fick gå in och hjälpa bankerna för att inte hela banksektorn skulle gå under. En hög statsskuld och hög arbetslöshet blev följderna av krisen och depressionen tog nästan resten av 1990-talet att ta sig ur.

Kreditförluster i de svenska bankerna år 1987-1992 (www.ne.se)

Redovisade nedskrivningar för kreditförluster i procent av utlåningen till svensk allmänhet.

År	Affärsbanker	Sparbanker	Föreningsbanker	Samtliga bankinstitut
1987	0,8 %	0,4 %	0,3 %	0,6 %
1988	0,3	0,4	0,3	0,3
1989	0,3	0,5	0,4	0,3
1990	1,1	1,4	1,3	1,2
1991	3,5	5,4	4,4	4
1992	8,21 (1)	7,52 (2)	3,8	7,7

¹⁾Exkl. Sparbanken Sverige.

²⁾Inkl. Sparbanken Sverige.

Källor: SOS, *Bankerna 1987–89*; *Föreningsbankerna, Statistiska uppgifter 1987–89*; SCB, *Kapitalmarknadsstatistik 1990–92*; *Finansinspektionen, Kreditinstitutsavd*
Tabell 2.

1.2.5 It-bubblan

It-krisen i början av 2000-talet påverkade den svenska ekonomin och många investerare förlorade mycket pengar, men bankerna klarade sig relativt oskadda ur den jämfört med ovan nämnda kriser. Den ledde landet in i en lågkonjunktur, men den finansiella stabiliteten bibehölls.

1.3 Bankregleringar

Dessa och andra kriser har lett till nya regleringar för att förhindra framtida liknande problem för bankerna. Hur har då regleringarna efter dessa kriser utvecklats? Regleringar är något som funnits hela tiden i den moderna ekonomiska historien. Dessa regleringar måste förändras efter hand då ekonomierna och sättet att handskas med pengar förändras.

1980-talet genomsyrades av avregleringar inom bankväsendet världen över, influerade av teoretiker som Ludwig von Mises, Freidrich von Hayek och Milton Friedman (www.wikipedia.se). Då dessa avregleringar har fallerat så har man utvecklat nya regleringar. En viktig del i regleringarna är hanteringen av risker. Denna del har ökat med åren då bland annat värdepappershanteringen blivit mer och mer komplex. Det är svårt att beräkna risker, speciellt kreditrisker, då det är brist på statistik inom just detta område (Bäckström, 2002, Ernst & Young).

1975 skapades Baselkommittén för att utveckla standarder och uttalanden som ska övervaka bankväsendet. Målet var att skapa gemensamma internationella regler. 1988 utvecklade Baselkommittén Basel I för att reglera risker. Basel I är ett regelverk som reglerar kapitaltäckning i bankverksamheter. Ett större antal länder har tagit till sig detta regelverk i olika omfattning. Tyvärr har Basel I visat sig vara otillräckligt och därför utvecklades Basel II som är mera heltäckande. Basel II släpptes i juni 2004 och senare samma år bestämde EU att från och med 1 januari, 2007 ska Basel II vara ett EU-direktiv (Basel Committee). Detta innebär att alla EU-länder måste följa dessa regleringar. Basel II är även detta internationellt och tänkt att gälla över hela världen, inte bara i EU. Basel II består av tre så kallade pelare; pelare ett behandlar kapitaltäckning, pelare två handlar om övervakning från myndigheter och pelare tre fokuserar på marknadsdisciplin. Regelverket handlar om hur man ska rapportera tre sorters risker; kreditrisk, marknadsrisk och operationell risk. Basel II kommer att beskrivas mer ingående i litteraturkapitlet.

1.4 Problemdiskussion

Som vi kan se tidigare i kapitlet så är finansiella kriser något som uppstår ganska ofta. Hur kommer det sig då att finansiella kriser fortsätter att inträffa? Man tycker att lärdom borde ha tagits av de tidigare kriserna så att misstagen inte upprepas. Med dagens rekordlåga ränteläge och stegrande fastighetspriser är det lätt att dra paralleller till uppgångsfasen som föregick krisen på 1990-talet.

Oron för en ny finansiell kris verkar dock inte vara stor. Är det så att lärdom faktiskt har tagits och att banker och andra är mer medvetna om de risker som följer med hög utlåning i kombination med starkt ökande priser på tillgångsmarknaden? Vi antar att de är medvetna om riskerna, men det som är intressant är om och i så fall hur, kommunicerar bankerna denna medvetenhet? Från och med 2007 ska reglerna i Basel II vara införda, dessa kommer att avspegla sig i bankernas årsredovisning och hur de redovisar de risker de utsätter sig för.

Genom att studera bankernas riskrapportering från 1986 fram till 2005 vill vi se om riskmedvetenheten och rapporteringen har förändrats. Vi vill också se om och hur de har anpassat sig till de nya reglerna i Basel II. Detta leder oss till de forskningsfrågor vi vill svara på i denna uppsats:

- Har de svenska storbankernas riskrapportering förändrats under perioden 1986 till och med 2005?
- Har de svenska storbankerna anpassat riskrapporteringen för att följa reglerna i Basel II?

1.5 Syfte

Den här uppsatsen har två syften: Det första syftet är att undersöka hur de svenska storbankernas riskrapportering har förändrats mellan år 1986 och 2005. Det andra syftet är att undersöka hur de har anpassat riskrapporteringen för att följa reglerna i Basel II.

2. Metod

I denna del är avsikten att tydligt kommunicera vilka metoder och ansatser vi använt och hur vi bedömt dess lämplighet. Vi visar sedan vilka avgränsningar vi gjort och hur vi genomfört datainsamlingen. Till sist visar vi vilka svagheter och styrkor den valda metoden står inför.

2.1 Vetenskapligt angreppssätt

Genom att studera hur Sveriges fyra storbanker redovisat och presenterat riskbegreppet över en 20-årsperiod, söker vi svar på om Sveriges fyra storbanker förändrat sin riskrapportering och om de anpassat sig till Basel II. För att få ett svar på våra frågor har vi genomfört en innehållsanalys av bankernas årsredovisningar. Med detta så genomför vi en kvalitativ studie eftersom tonvikten kommer att ligga på att analysera årsredovisningarna, varpå svaren kvantifieras för att lättare kunna tolkas utifrån de forskningsfrågor uppsatsen ämnar besvara. Med den kvalitativa metoden kan vi inrikta oss på att mer beskriva situationen än att vara mer individualistiskt inriktade som man gärna blir med en kvantitativ metod. Den kvalitativa metoden är också känd som att vara mest lämpad för att skapa klarhet i begrepp och företeelser och för att hjälpa oss att tyda och förstå händelser (Jacobsen, 2002). Därmed så kan ansatsen hjälpa oss förstå vad som hänt under 20-årsperioden under en eventuell påverkan från Basel-direktiven hos de svenska storbankerna.

2.2 Forskningsdesign

Enligt Ryan et al (2003) finns det variabler som används i empiriska arbeten och som bör bli uppdelade i beroende och oberoende variabler. Den oberoende variabeln är fast och är samtidigt den variabel som påverkar den beroende. Om man använder sig av dessa så kan man arbeta med en design som kallas "Interrupted time series design". De oberoende variablerna i vår uppsats är Baseldirektiven samt yttre förändringar som t.ex. finanskriser. De frågor vi har i vår innehållsanalys är samma som beroende variabler då de förändrar sig efter hur Baseldirektiven förändras, samt att de reagerar på de yttre förändringarna. Ryan et al (2003) diskuterar flera olika undersökningsdesigner, bl.a. den tidigare nämnda "Interrupted time series design". Denna design har fördelen att trender i data upptäcks och eliminerar förvirrande effekter som andra enklare former av undersökningsdesigner kan ge. Genom våra frågor i frågeformuläret och

invägning av Baseldirektiven samt finanskriser under en tidsperiod på 20 år har vi förutsättningarna för denna design. Nackdelen med designen är att det kan finnas fler okända variabler som kan påverka de variabler man har i undersökningen och detta bör därför kontrolleras. Då vi använt oss av årsredovisningar som ej förändras, vilket kan ske vid annan empirisk undersökning där man använder sig av intervjuer, så ser vi inget behov av denna kontroll.

2.3 *Deskriptiv ansats*

För att besvara forskningsfrågan har en innehållsanalys av ett antal dokument i form av årsredovisningar genomförts. Vi vill med denna metod beskriva resultaten från innehållsanalysen samt förklara och skapa förståelse för utvecklingen av regelverk för riskrapportering. Detta ger oss en deskriptiv ansats. Med detta har vi möjlighet att sammankoppla finanskriser med den nämnda utvecklingen av regelverk. Vi har också möjlighet att studera hur utvecklingen av öppenheten eventuellt kan påverka nyckeltalen som bankerna visar upp i årsredovisningarna. Med hjälp av den deskriptiva ansatsen har vi dessutom möjlighet att tydligare visa på våra resultat, än med en av oss en nyskapad teori som oftast kommer ur den normativa ansatsen.

2.4 *Induktiv ansats*

De forskningsfrågor som är centrala för uppsatsen berör begreppet risk som visat sig vara ett flitigt omdebatterat begrepp. För att skapa uppfattning om hur debatten kring riskbegreppet fortlöper, och även hur den sett ut historiskt, har vi sökt svar i ett antal vetenskapliga tidskrifter. Ett annat viktigt dokument för uppsatsens referensram är de regler Baselkommittén publicerat, kallade Basel I och Basel II. Utifrån dessa vetenskapliga tidskrifter och referensramar har vi skapat ett frågeformulär som vi besvarat med hjälp av de fyra storbankernas årsredovisningar. Då dessa årsredovisningar, som andra gjort, är grund för vår tolkning för våra forskningsfrågor blir vår arbetsgång från observationer till tolkning. Enligt Jacobsen (2002) ger detta oss en induktiv ansats. Den induktiva ansatsen stöttar vår möjlighet att beskriva våra resultat.

2.5 *Innehållsanalys*

När vi söker svar på forskningsfrågorna faller det sig naturligt att söka information i de offentliga dokument som bankernas årsredovisningar utgör. Den

empiriska undersökningen grundar sig således på den metod, eller snarare det angreppssätt som innehållsanalys utgör. Detta är en flexibel metod där man systematiskt kvantifierar innehållet utifrån kategorier som utformats i förväg (Bryman et al, 2003). En fördel med innehållsanalysen är att den inte påverkas av forskarens närvaro så som exempelvis en intervju kan göra. Man säger att det är en så kallad *icke-reaktiv* metod (Webb et al, 1966), som ökar tillförlitligheten i undersökningen jämfört med t.ex. intervjuer. För att skapa förståelse för hur en eventuell förändring över tiden sett ut har vi valt att kvantifiera svaren från den empiriska undersökningen i form av att i förväg formulera frågor som Baselreglerna inspirerat oss till. Frågorna formulerades så att svaren erhöles i form av en dikotom variabel. Genom att dikotomisera variabeln kommer den bara att kunna anta "värdet" ja eller nej. Genom kvantifieringen av frågorna erhålls ett samlat värde som sedan kan användas för att jämföra undersökningsobjekten dels över tiden och dels sinsemellan.

2.6 Inriktning och urval

I en artikel av Chua (1996) diskuteras hur forskning inom redovisning traditionellt görs och varför den görs på detta sätt. Enligt Chua så använder de flesta forskare ett empiriskt och kvantitativt angreppssätt. Detta angreppssätt representerar ett sökande efter "den rationella, objektiva sanningen" och det finns en lång tradition av att använda denna forskningsmetod. Det empirisk/kvantitativa angreppssättet uppfattas som neutralt, objektivt och självständigt. Det beskrivs också som ett opersonligt och avståndstagande sätt att bedriva forskning på och alla resultat presenteras på samma sätt. Först kommer problemformuleringen, sedan metoden och sist presenteras slutsatsen.

Chua ger uttryck för viss kritik mot denna metod, men presenterar dock inte något alternativ till hur man istället skulle kunna bedriva sin forskning. Vi har därför valt att använda det traditionella sättet, att utgå från empirin och utifrån den ställa kvantitativa frågor. För att våra resultat ska kunna generaliseras så har vi valt att undersöka de fyra svenska storbankerna (FSB, NBA, SEB och SHB), då de i början av år 2005 stod för cirka 72 % av hushållens totala inlåning (Svenska Bankföreningen). De fyra storbankerna har även en god geografisk spridning i landet. Genom att begränsa forskningsfrågan till att endast innefatta de fyra storbankerna erhålls en tydlig avgränsning och bra fokus, samtidigt som vi erhåller en god approximation av den totala kreditkapitalmarknaden i Sverige.

2.6.1 Frågor

Frågorna formuleras utifrån Basel II. Vi utgår från att Basel II:s framkomst är en direkt konsekvens av en finansiell kris, och utgör således en lämplig idékälla för frågor om hur man redovisar olika riskmått.

2.6.2 Tidsaspekten

De finansiella kriserna kan spåras mycket långt tillbaka i tiden. För att behålla fokus i uppsatsen har dock avgränsning gjorts till de senaste 20 åren. Följaktligen kommer undersökningen att ta sin början i bankernas årsredovisningar från år 1986. Efter undersökningen av 1986 års redovisningar hoppar vi fram tre år till 1989 och fortsätter så fram till år 2004. Även 2005 års redovisningar undersöks för att även få med de mest aktuella årsboksluten i undersökningen. De år vi har undersökt är alltså 1986, 1989, 1992, 1995, 1998, 2001, 2004 och 2005.

2.7 *Datainsamling*

Primär- och sekundärdata har insamlats via Ekonomihögskolan i Lund (EHL). Vi har använt oss av olika sökmotorer för att finna vetenskapliga artiklar samt Internet för att införskaffa Baseldirektivet. Vi har studerat EHL:s biblioteks samling av årsredovisningar. Vissa årsredovisningar har studerats på Universitetsbiblioteket, då de ej fanns tillgängliga på EHL:s bibliotek. Vi har även använt Internet för att införskaffa några av de senaste årens årsredovisningar.

2.7.1 Primärdata

De dokument som utgör uppsatsens primärdata är årsredovisningarna. ”Primära data kan definieras som data som är obearbetad för analys- eller forskningsändamål” (Artsberg, 2005). Gängse uppfattning är att primärdata är den data som insamlas av forskaren själv, direkt för undersökningens syfte. Detta är dock en förenkling. Eftersom årsredovisningarna faktiskt är de dokument vi har undersökt, inte bearbetat, utgör dessa uppsatsens primärdata. Vi började med att samla in den data som fanns tillgänglig på Ekonomihögskolans bibliotek. Sedan kompletterade vi med de uppgifter som saknades. Dessa söktes dels på Universitetsbiblioteket, och dels via Internet. Vi har sedan lagt in dessa data i frågeformuläret.

2.7.2 Sekundärdata

Jacobsen (2002) säger att kvalitativ sekundärdata kan samlas under beteckningen texter. De vetenskapliga artiklar vi har studerat utgör tillsammans med Baselkommittén och Svenska Bankföreningens hemsidor uppsatsens huvudsakliga källor för insamlandet av sekundärdata. Då vi baserar mycket av våra forskningsfrågor på Baseldirektivet så är det ett givet dokument att undersöka, samtidigt som de vetenskapliga artiklarna ger oss teorier att koppla vår empiri till.

2.7.3 Nyckeltal och öppenhet

Vi har även genomfört ett jämförelsetest för att ta reda på om det kan finnas ett samband mellan bankernas nyckeltal och öppenheten. Graden av öppenhet som bankerna har får vi från det antal poäng som bankerna samlat från frågeformuläret. Nyckeltalen har vi hämtat från årsredovisningar (primärdatan). Även här har vi använt samma årtal som i övriga undersökningen. De nyckeltal vi har valt att titta på är vanligt använda jämförelsetal i de banker vi har valt att undersöka. Nyckeltalen är vinst per aktie, utdelning per aktie och P/E-tal¹. Öppenhetstalen² och nyckeltalen har kategoriserats i "hög" respektive "låg" i förhållande till om talet har högt eller lågt värde och jämförts om de är lika eller ej. Utifrån överensstämmelse eller ej överensstämmelse har vi sedan dragit slutsatser.

2.8 Källkritik

Vid all utredande forskning måste utredarna ställa sig ett antal frågor om hur goda slutsatserna är. Har man mätt det man faktiskt ville mäta och kan resultatet generaliseras till större populationer, det vill säga uppvisar empirin extern giltighet och är resultatet tillförlitligt (Jacobsen, 2000). Vid kvantitativ metod är det självklart med dessa frågor, men vid kvalitativ metod finns det forskare som tar avstånd till detta. Jacobsen (2002) nämner att David Silverman (1993 s.153) drar slutsatsen att "Giltighet är viktigt oavsett ens teoretiska infallsvinkel och användning av kvantitativa eller kvalitativa data". Vi har en kvalitativ metod och tar oss an giltigheten med denna slutsats i tankarna.

¹ P/E-tal beräknas utifrån det pris en aktie betingar, dividerat med vinsten per aktie.

² Öppenhetstalet är det antal poäng som banken samlat ihop i frågeformuläret under ett visst år.

2.8.1 Metodproblem

Syftet med uppsatsen är att genom en innehållsanalys av de svenska storbankernas årsredovisningar, undersöka hur riskrapporteringen förändrats under de senaste 20 åren och om anpassning till regelverket Basel II har börjat genomföras. Vi har arbetat med utgångspunkt i kvalitativ metod med forskningsdesignen ”Interrupted time series design”. Ansatserna vi använt är deskriptiv/induktiv med en innehållsanalys. Denna innehållsanalys är ett angreppssätt för att generera data utifrån forskningsfrågor. Alla dessa metoder har naturligtvis sina begränsningar och dessa är vi medvetna om. Svagheten i ”Interrupted time series design” är redan behandlad i stycke 2.2. I den kvalitativa metoden kan vi hitta en svaghet i vårt val av frågor i frågeformuläret. Dessa kan uppfattas som osystematisk uppfattning av vad som är viktigt (Bryman et al, 2003). Men dessa är tagna från rubriker i Basel II och blir då relevanta.

Ett annat problem kan vara att man får en bristande transparens (svårt att visa hur man gjort och hur man kom fram till slutsatsen). Denna är vi medvetna om och försöker vara så tydliga som möjligt i vår redovisning av arbetet. Med den induktiva ansatsen är tanken att vi arbetar med helt öppet sinne. Men vi är väl medvetna om att vi är individer, formade av vår bakgrund, och därför kommer vi att se vissa saker och förbise vissa saker. Men medvetenheten om detta gör att vi kan vara uppmärksamma på detta och motarbeta det. Vad gäller frågeformuläret finns nackdelen med att man får bara svar på det man frågar om. Men då vi anser att våra frågor är väl genomgångna enligt tidigare redogörelser (se 2.7.1) så anser vi dom som relevanta och tillräckliga.

I vårt test av sambandet mellan bankernas öppenhet och deras nyckeltal så är vi också här medvetna om vissa problem. Tillförlitligheten är här inte tillräcklig då risken är att det finns andra variabler än öppenheten som påverkar nyckeltalen. Då får vi ett falskt samband och för att undvika detta bör vi kontrollera med flera andra olika test. Vi lägger inte så stor vikt vid denna fråga eftersom den inte berör våra forskningsfrågor. Vi anser att den trend vi kan urskilja med hjälp av den metod vi använt oss av är tillräcklig för att dra en enklare slutsats.

2.8.2 Intern tillförlitlighet

Den första frågan man måste ställa sig är om vi faktiskt mäter det vi vill mäta, dvs. håller undersökningen hög intern tillförlitlighet? Med syfte att öka och kontrollera den interna tillförlitligheten i undersökningen har vi, genom stickprov, utfört en dubbelkontroll av årsredovisningarna. Dubbelkontrollen går ut på att se om olika undersökare tolkar årsredovisningarna på olika sätt. Om stickprovet har

uppvisat diskrepans mellan hur olika undersökare tolkar en årsredovisning i en viss fråga har en omarbetning av frågeställningen skett. Vi har genomfört dessa stickprov och erhållit en tillfredställande likhet i tolkningen. Vi har inte behövt ändra frågeställningarna i någon större utsträckning.

2.8.3 Extern tillförlitlighet

Den externa tillförlitligheten i undersökningen visar i vilken uträkning man kan upprepa en undersökning (Bryman et al, 2003). Genom att, via operationaliseringen av forskningsfrågan begränsa undersökningen till de ovan angivna bankerna och respektive årtal, erhålls en tydlig definition av vad vi vill mäta. Genom att registrera datan från undersökningen på ett tydligt sätt, (ja/nej på ett frågeformulär) och att genomföra undersökningen så att inga missförstånd mellan undersökare kan ske, genom t.ex. stickprovskontroll, ökar man undersökningens tillförlitlighet. Detta i kombination med en teoretiskt väldefinierad begreppsram ger en god total extern tillförlitlighet på de data som undersökningen syftar till att få fram.

2.8.4 Intern giltighet

En överensstämmelse med empirin och de slutsatser vi kommer fram till är också av största vikt (Bryman et al, 2003). Kärnfrågan är om vi funnit de rätta källorna för att få fram korrekt empiri för att få de slutsatser vi fått? Då vi använt årsredovisningar som primärkälla och dessa kan vara vinklade från företagets sida så finns det en svaghet i detta. Det är dock den enda tillgängliga informationen som finns öppet, och då vi också är intresserade av öppenheten, leder detta till att årsredovisningarna är ett fullgott val i vårt val av källa. Samtidigt är mycket av informationen i årsredovisningarna styrda av normer och regler och därmed ska alla banker redovisa på lika sätt. Detta ger oss en tillräcklig intern giltighet.

2.8.5 Extern giltighet

Extern giltighet visar enligt Bryman et al (2003) hur pass man kan generalisera sitt resultat till andra miljöer. Syftet med undersökningen är att titta på hur de fyra svenska storbankernas riskrapportering förändrats över de senaste 20 åren. Vi är således inte ute efter att generalisera resultatet till någon annan population än just de ovan nämnda storbankerna. Faktumet att undersökningsobjekten faktiskt utgör en stor del av den totala, svensk kreditmarknaden gör dock att resultaten ger en god fingervisning om hur riskrapporteringen i Sverige som helhet ser ut.

2.9 *Sammanfattning metod*

I detta kapitel har vi redogjort för de metodologiska val vi har gjort och varför de gjorts. Vi har genomfört en kvalitativ innehållsanalys varefter svaren har kvantifierats. Angreppssättet i uppsatsen var induktivt med ett deskriptivt syfte.

Vidare har den inriktning och de urval vi har gjort diskuterats och förklarats utifrån en artikel skriven av Chua (1997). Kapitlet avslutades med källkritik och en diskussion om de metodproblem som kan uppstå och hur vi har försökt att undvika dessa.

3. Litteratur

För att bilda oss en teoretisk referensram kring vilka teorier och begrepp som är centrala för uppsatsens syfte har vi sökt svar genom att studera vetenskapliga artiklar i ämnet redovisning. Genom dessa artiklar har vi tagit fasta på teorier som givit svar på vilka krafter som ligger bakom redovisningens normgivning och varför normerna ser ut som de gör idag. En diskussion kring riskbegreppet och Baselreglerna kommer även att presenteras här.

3.1 Redovisningsteori

Historiskt sett har redovisningen haft en funktionell roll och utformats efter principalens³ önskemål. Jönsson (1991) beskriver hur redovisningen inom olika samhällssektorer har vuxit fram i Sverige under 1900-talet. Normskapandet på redovisningsområdet är en, i hög grad, politisk aktivitet. Om man som normbildare vill uppnå resultat, gäller det att ha en stabil maktbas att luta sig emot, samtidigt som att det krävs ”timing” för när initiativet till normen läggs fram. Detta överensstämmer med vad Chua skriver i en artikel från 1997, vilken kommer att diskuteras senare i kapitlet. Expertis inom området kan i viss mån gottgöra sig bristen på makt, men i långa loppet förväntas redovisningens normbildning bero på i vilken grad normbildaren har kontroll.

Om redovisningens referensram vilar på kontrollförhållanden kan man ställa sig frågande till vilka grunder normerna vilar på. Genom att studera redovisning i olika kontexter kommer Jönsson (1991) att se mönster som tyder på att normbildningen ligger steget efter, i meningen att det först ska ske något i omvärlden för att senare regleras i normer. Redovisningen får ett normativt syfte.

3.1.1 Externredovisningen i Sverige

Jönsson (1991) menar att den svenska utvecklingen inom externredovisningen förstås bäst utifrån Kruegerkraschen (se 1.2.3). När Kruegerimperiet föll år 1932 uppdagades svindleriet och industrin tappade trovärdighet och prestige i samhällets ögon. Vid den här tidpunkten var redovisningsprofessionen inte organiserad. Socialdemokratin växte sig under ett antal år stark i Sverige och välfärdsstaten formades genom samarbete mellan fackförbund och

³ Principalen är den som bär risk i enlighet med agentteorin

arbetsgivarorganisationerna. Staten tog på sig det övergripande ansvaret för att förhindra skadlig spekulation på kapitalmarknaden.

Det dröjde ända till 1960-talet innan kapitalmarknaden hade vuxit till sig och började begära mer öppenhet i redovisningen på egen hand (Jönsson, 1991). På 1970-talet upplevde både staten och demokratin några krisår, medan 1980-talet präglades av internationalisering och stark lönsamhet i den finansiella sektorn. Dessa perioder kan sägas utgöra grunden för hur redovisningsreglerna utvecklats för att tillgodose behoven hos en rad olika intressenter.

Drivkraften bakom utvecklandet av redovisnings- och revisionsregler var i början av 1900-talet att skydda allmänheten mot bedrägerier av olika slag. Det bästa sättet att förhindra att företagsledningar missbrukade sin position för att främja de egna syftena före aktieägarnas, ansågs vara att införa striktare regler för redovisningen.

Sveriges första aktiebolagslag från år 1848 var en kopia av den Franska ”Code de Commerce”. Denna lag omarbetades under slutet av 1800-talet när industrialiseringen i Sverige hade tagit fart på allvar. Den gamla lagen hade helt enkelt blivit omodern i olika avseenden. Det hade växt fram en ny intressegrupp, investerare, som genom att låna ut likvida medel till nya bolag förväntade sig avkastning på sin investering i form av utdelning av framtida vinster. En av de tidigt framgångsrika investerarna var André Oskar Wallenberg (se avsnitt om SEB i bilaga 2). Denna nya form av icke ägarledda bolag ledde till att aktiebolagslagen omarbetades. Ett av de mera framstående målen med aktiebolagslagen från år 1895 var att skydda investeraren, och som en följd av detta hade även en marknad för revisorer skapats (Jönsson, 1991).

Svenska Revisorssamfundet (SRS) bildades år 1899, på initiativ av revisorerna själva. 1910 års aktiebolagslag ställde ytterligare krav på revision men inte på revisorns yrkeskunskaper. Handelshögskolan i Stockholm bildades kring år 1909 och bland de första kursplanerna var det centralt att föra fram revisorernas behov av utbildning (Artsberg, 2005). Revisorsprofessionen växte sig stark under en period och år 1912 blev det den svenska handelskammarens uppgift att auktorisera revisorer. År 1923 bryter sig 15 medlemmar ur SRS ut och bildar Föreningen auktoriserade revisorer (FAR). FAR blir snabbt en betydelsefull, normgivande organisation med idel respekterade och kunniga medlemmar. De hade dock problem att få allmänheten att inse betydelsen av revision. Bland de registrerade bolagen på Stockholms Fondbörs hade bara 40 % av totalt 94 företag en auktoriserad revisor. I samband med den omskakande Kruegerkraschen skickade FAR en skrivelse till Fondbörsen där de framhöll vikten av att registrerade företag

anlitade en kvalificerad revisor. Man fick gehör för sin önskan, något man inte fått vid tidigare försök (Artsberg, 2005).

Socialdemokraterna och arbetarfacken fick större makt på bekostnad av industrin som tappade mycket trovärdighet och status till följd av Kruegerkollapsen (Jönsson, 1991). Investerare och banker omgrupperade sig och revisorskåren kunde inget annat göra än att utesluta den ansvariga revisorn för Kruegerskandalen, samtidigt som man deltog i att se över aktiebolagslagen. Ledstjärnan för 1944 års aktiebolagslag blev: ”det moderna företaget inte bara ska visa intresse för de egna vinsterna, utan fungera som en företrädare för samhället i stort”. Välfärdsstaten Sverige hade tagit kommandot för vilka lagar och regler som skulle komma att präglade redovisningen under lång tid framöver. När finans- och fastighetskrisen på 1990-talet (se 1.2.4) var ett faktum skulle återigen investerarnas krav på information bli det som präglade utvecklingen. Även fortsättningsvis har välfärdsstaten dock haft stort inflytande på redovisningen i Sverige.

3.2 Riskbegreppet

Risk är ett begrepp som kan vara svårt att definiera. Vad är egentligen risk och hur mäter man den? Inom ekonomi, finansiering och redovisning mäts risken som en sannolikhet baserad på historiska händelser (McGoun, 1995). Man mäter hur många gånger en händelse inträffat i jämförelse med antalet totala händelser och kan därmed räkna fram en sannolikhet för att just denna händelse kommer ske igen. Detta är det logiska sättet att mäta risk på inom dessa områden och det har sällan ifrågasatts. Det finns fler metoder att mäta risk på, men dessa är inte möjliga att använda inom det ekonomiska området.

3.2.1 Kritik mot riskbegreppet

Enligt McGoun (1995) finns det emellertid flera problem med att använda den här metoden för att mäta risk, som det dock för det mesta bortses ifrån i existerande litteratur. De tre problem som McGoun (1995) identifierat är följande:

1. Vilka historiska händelser är tillräckligt lika den aktuella händelsen för att användas i beräkningen?
2. Medelvärdet eller väntevärdet är det värde man får fram efter många försök eller händelser. Mäter man sannolikheten på för få händelser är antagligen det framräknade värdet inte korrekt.

3. Uppskattningsproblem. Ofta blir man tvungen att uppskatta likheten med historiska händelser, vilket gör att själva beräkningen av risk grundar sig på en riskfylld mätning.

Denna kritik till trots är det på det här sättet som risker mäts och vi antar att det är så här som riskerna som beskrivits i de årsredovisningar vi studerat, har uppmätts.

McGoun (1992) menar att riskbegreppet varierar med syftet. McGoun (1992) kritiserar det välkända måttet CAPM (capital asset pricing modell) som utvecklades i början av 1960-talet. Han menar att måttet inte blev framgångsrikt på grund av normativa eller ”instrumentella” värden och ej heller för sitt deskriptiva värde, då han anser att det är ett dåligt prediktionsinstrument. McGoun (1992) menar istället att framgången ligger i att både teoretiker och praktiker, vid tiden för presenterandet, hade ett behov av att tro att det skulle finnas ett mått som på ett enkelt sätt förklarar komplexiteten i tillgångsvärdering. CAPM kan tolkas på fyra olika sätt som rent matematiskt ser likadana ut, men skiljer sig åt beroende på vilket synsätt man har när man tillämpar måttet.

Detta faktum, att en så välkänd riskmodell som CAPM egentligen endast fyller en slags beteendemässig funktion, nämligen den att få oss att känna kontroll och förståelse över ett begrepp eller en situation, kastar nytt ljus över riskbegreppet (McGoun, 1992). Kan det vara så att Basel II endast är ett ”slag i luften”, och inte alls kommer att uppfylla sitt syfte? Är det kanske bara ett sätt att stilla vår oro för att fler finansiella kriser kan uppstå?

Wahlström (2006) beskriver hur riskbegreppet operationell risk enligt Basel II definitionen, mottas av bankerna. Viss förvirring tycks råda om vad det är som definierar operationell risk. För att kunna mäta och presentera det här riskmålet krävs naturligtvis gemensam förståelse för detsamma annars riskerar måttet att bli en risk i sig. Vidare visar det sig att även internt motstånd kan finnas gentemot ett nytt operationellt riskmått. Genom att bankerna blir skyldiga att redovisa operationell risk måste de även belasta olika avdelningar med en riskfaktor. Detta kan göra att olika resultatenheter inom bankerna uppvisar sämre avkastning och därmed hamnar i sämre dager. Ett annat problem Wahlström (2006) tar upp, är att internt motstånd kan förekomma då det blir svårare för en enhet eller individer att dölja misstag.

Den samlade kritiken visar att det inte är ett självklart alternativ att redovisning av operativ risk enligt Basel II kommer att leda till stabilare finansmarknad. Om det är så att beslutet grundar sig på en önskan från samhällets sida om att känna trygghet, så är det sannolikt att Basel II inte kommer att uppfylla sitt syfte.

3.3 Baselreglerna

Nedan följer en redogörelse för de regler som finns i Basel I respektive Basel II. Det är dessa regler de svenska bankerna enligt ett EU-direktiv måste följa från och med 1 januari, 2007.

3.3.1 Basel I

Baselkommittén etablerades 1974 av Grupp 10-länderna⁴. 1988 beslöt man att introducera ett system som skulle vara genomfört 1992. Systemet krävde att banker skulle ha 8 % i kapitalreserv som skulle täcka deras kreditrisker (www.riksbanken.se). Beräkningen var riskbaserad och gick ut på att man hade olika riskvikter på olika låntagare. Dessa riskvikter baserades i sin tur på risken att låntagaren inte betalade sina skulder. Man tillämpade inte så många olika riskvikter vilket har begränsat systemet. Flertalet länder, både i Europa och utanför har infört detta system kallat Basel 1 (Basel kapitalackord). Sedan införandet har det skett en utveckling av riskmätning och riskhantering samtidigt som nya kapitalinstrument har tillkommit. De nya kapitalinstrumenten gör att bankerna kan hantera risker på ett nytt sätt. Bankerna har också blivit mera komplexa och skillnaden mellan storbanker och lokala banker har ökat. 1996 tillkom även en beräkning för kapitalkrav för marknadsrisker men det räckte inte för att följa utvecklingen utan 1999 utfärdade Baselkommittén ett förslag till ett nytt, reviderat system, kallat Basel II.

3.3.2 Basel II

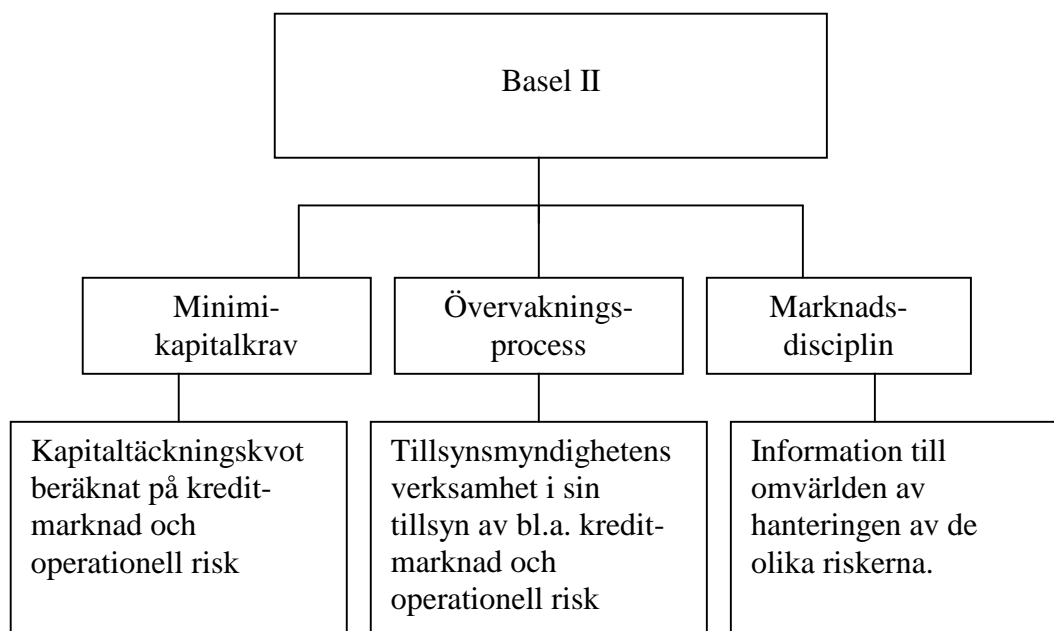
Basel II är en modern överenskommelse om gemensamma principer för kapitaltäckning i banker och andra kreditinstitut. Denna är utarbetad av Baselkommittén som genom ett direktiv ska införlivas i EU. Med andra ord är det inte Baselöverenskommelsen som införs i bankerna, utan EU:s direktiv.

Basel II är uppbyggt på tre pelare:

1. Minimikapitalkrav
2. Övervakningsprocess
3. Marknadsdisciplin

⁴ Belgien, Storbritannien, Frankrike, Nederländerna, Italien, Japan, Kanada, Sverige, Förenta Staterna, Schweiz

Första pelaren fångar upp kapitalkrav för kredit, marknads och operativa risker. Pelare två handlar om en övervakningsprocess där finansinstitut och tillsynsmyndigheter arbetar tillsammans. Den tredje pelaren innebär att en genomlysning av främst risk- och kapitalhanteringen ska göras.

Figur 1.

3.3.2.1 Första pelaren – Minimikapitalkrav

Första pelaren visar på generella regler för minimikravet för kredit, marknads och operationell risk. Man lägger vikt vid reglerat kapital och riskvägda tillgångar. Kravet är att man ska ha 8 % i totalt kapital samt att det sekundära kapitalet (Tier 2⁵) ska vara 100 % av primärkapitalet (Tier 1⁶).

Olika finansieringsföretag kan beräkna sina risker utifrån vilken utvecklingsnivå de befinner sig på. Denna möjlighet finns på alla tre riskerna i första pelaren. När man ska beräkna kreditrisker så har man två alternativ: schablonmetoden och internmetoden. Schablonmetoden är grundläggande och alla finansieringsföretag är tillåtna att beräkna sina kreditrisker på detta sätt. Däremot måste man söka tillstånd från tillsynsmyndigheten för att få använda internmetoden, detta för att sin beräkningsmodell godkänd. Vid beräkningen av de operativa riskerna har man tre möjligheter att beräkna efter: basmetoden, schablonmetoden och internmättningsmetoden. Även här måste man ha tillstånd för att använda den

⁵ Förlagslån med minst fem års löptid

⁶ Eget kapital, efter avdrag för goodwill. Ska utgöra 50% av kapitalbasen

sistnämnda metoden. I bedömningen av marknadsrisk ska man använda sig av försiktighetsprincipen vid värderingen av bankens tradingbook (de finansiella instrument som banken handlar med). Det finns olika metoder på hur man ska värdera dessa. Man ska även beräkna motparters kreditrisker i bankens tradingbook.

3.3.2.2 Andra pelaren – Övervakningsprocess

Denna del i Basel II diskuterar principerna på tillsynsmyndighetens undersöknings- och riskhanteringshandledning tillsammans med tillsynsmyndighetens genomlysning och värderingar samt behandling av ränterisk, kreditrisk, operationell risk, förhöjd kommunikation över gränserna och samarbete samt säkerhet.

Undersökningsprocessen ska bl.a. försäkra att bankerna har tillräckligt med kapital i förhållande till sina risker och även stödja bankerna att utveckla bättre tekniker för sin riskhantering.

De viktigaste faktorerna för tillsynsmyndighetens i deras övervakningsprocess är att:

- Banker ska ha en process för bedömning av sitt totala kapital i relation till sin riskprofil och deras strategi för att behålla sina kapitalnivåer
- Tillsynsmyndigheten ska studera och utvärdera bankernas interna kapitalbedömning och strategier, såväl som deras möjlighet att kontrollera och säkra deras tillmötesgående med reglerande kapitalproportioner. Tillsynsmyndigheten kan vidta lämpliga åtgärder om de inte är nöjda med denna process.
- Tillsynsmyndigheten ska förvänta sig att bankerna arbetar på att ha en nivå över de reglerade minimikapitalnivåerna och ska ha möjligheten att kräva att bankerna har ett kapital över minimikravet.
- Tillsynsmyndighetens ska försöka ingripa på tidigt stadium för att förhindra kapitalet att falla utanför de miniminivåer som krävs och ska fordra att omedelbara åtgärder sätts in för att återställa nivån.

I dessa beståndsdelar kan man se att tillsynsmyndigheten har flera roller i sin övervakning. De ska studera de praktiska aktiviteterna samt riskerna i bankerna, med utgångspunkt i minimikrav, och om de märker att bankerna inte klarar av

minimikraven så har de möjlighet att leda den berörda banken in på rätt spår igen genom olika krav, såsom krav på lägsta kapitalbasnivå, att förstärka styrformer och strategier eller införa restriktioner för bankens verksamhet. Om detta inte skulle fungera så har tillsynsmyndigheten möjlighet att återkalla auktorisationen för finansieringsföretaget (www.regeringen.se).

De specifika delar som tillsynsmyndigheten studerar är olika risker i bankerna. Dessa risker kompletterar de risker man tar upp i pelare ett:

- Kreditrisk
- Operationell risk
- Marknadsrisk
- Likviditetsrisk

En ganska betydande risk är ränterisken och därför kontrollerar man den en gång till i pelare två. Man har blivit medveten om att bakom denna risk ligger processerna för att kontrollera och hantera den. Därför ska bankerna redovisa resultaten av deras interna mätningar uttryckt i numeriska värden i relation till kapitalet. Vad gäller kreditrisk så finns det en rad risker inuti denna t.ex. risker utöver väntade risker, kreditkoncentrationsrisk och motparters kreditrisker. Det ställs en rad olika krav på bankerna under dessa risker som vi inte går in på här. Den operationella risken är bara approximerad i pelare 1 och tillsynsmyndigheten ska ta hänsyn till om beräkningen under pelare ett verkligen stämmer med verkligheten. De krav som ställs på marknadsrisk är i stort att de ska stämma med kraven i pelare ett. Likviditetsrisk i sin tur är avgörande för hur livsduglig banken är, t.ex. hur den överlever en kris. De ska ha system för att mäta, övervaka och kontrollera likviditetsrisken.

3.3.2.3 Tredje pelaren - Marknadsdisciplin

Syftet med tredje pelaren är att stötta minimikapitalkravet i pelare ett och övervakningsprocessen i pelare två. Man har skapat ett antal krav som tillåter marknadsaktörerna att bedöma nyckelfaktorer av information vad gäller kapital, riskexponering, riskbedömningsprocesser vilket ger tillräcklig information om banken. Denna informationsgivning ska vara överensstämmande med hur ledningen bedömer riskerna i banken. Kommittén anser att de bedömningar som görs med ledning av pelare ett är ett effektivt verktyg att använda vid information till marknaden om bankens riskexponering.

Baselkommittén är medveten om att olika banker har olika ledningar med olika kapacitet att nå dessa informationsgivningskrav. Marknadsdisciplin kan bidra till

en säker och laglig bankmiljö och övervakarna kan kräva att bankerna arbetar efter detta. Om bankerna inte gör det så finns det ett antal mekanismer genom vilka tillsynsmyndigheten kan framtvunga krav. Dessa kan variera från land till land och kan vara allt från en dialog med bankens ledning till reprimander eller finansiella straff.

Kommittén är även medveten om att pelare tre inte ska stöta samman med kraven från redovisningsstandarder. Tvärtom så vill kommittén behålla ett pågående samarbete med redovisningsmyndigheter som införlivas i framtida ändringar i pelare tre. Informationsgivning som baseras på redovisningsstandarder är fullt användbara i pelare tre. Man bör också publicera informationen, främst i redovisningen. Om den inte är obligatorisk i redovisningen bör man i alla fall redovisa den via Internet eller i en separat rapport, men man uppmuntrar till att redovisa all information på ett enda ställe om det är möjligt. Om inte all information finns i redovisningen bör det stå var man hittar resten av informationen.

Information ses som viktig om ett utelämnande förändrar ett beslut hos en användare som ska göra ekonomiska beslut. Kommittén sätter inga gränser för informationsgivningen av sådan här rapportering, då den kan utsättas för manipulation och är svår att avgöra, utan man anser att användartestet är effektivt för att nå tillräcklig informationsgivning. Rapporteringen ska göras i olika perioder, t.ex. så ska informationsgivningen av framtida förväntningar göras som halvårsrapporter och information som består av en översiktlig summering av bankens mål i sin riskhantering, policys, rapportsystem och definitioner ska göras årsvis. Om riskexponeringen eller andra poster förändras snabbt ska denna information redovisas kvartalsvis.

Viss information är privat och konfidentiell. Om den offentliggörs till konkurrenter kan den skada en banks investeringar och göra dem mindre värda. Informationen om kunder är ofta konfidentiell och reglerad genom lagar. Detta respekteras, men kommittén vill att bankerna då gör en översiktlig information om ämnets angelägenhet i frågan och anledningen till varför de speciella delarna av informationen inte givits.

3.3.2.4 Informationsgivningens krav

Bankerna bör ha en formell informationsgivningspolicy som är godkänd av bolagsstyrelsen. Denna policy ska visa på vilken information som banken kommer att ge och vilka interna kontrollsystem som används i processen. Banken bör även ha implementerat en process för att bedöma lämpligheten av dess

informationsgivning, inkluderande validitet och frekvensen av den. Informationsgivningen ska appliceras på koncernnivå.

Följande visar informationgivningens krav under pelare 3. Man ska redovisa i både kvantitativa och kvalitativa former. Till att börja med ska information om koncernfakta, namn, storlek o.s.v., redovisas tillsammans med kapitalet i bolaget. Även dotterbolag, såväl inom landet som utomlands, som inte räknas in i koncernen ska ingå i denna information. Man ska redovisa kapitalstrukturen i koncernen där man visar vilka lagar och regler som man i huvudsak använder tillsammans med redovisning av eget kapital baserat på Tier 1. Även Tier 2 och Tier 3⁷ ska redovisas här. Man ska också visa en samlad information om bankens ansats att bedöma proportionen av dess kapital för att stödja nuvarande och framtida aktiviteter.

3.3.2.5 Riskexponering och värdering

Riskerna som bankerna är utsatta för och teknikerna som bankerna använder för att identifiera, mäta, studera och kontrollera är viktiga faktorer som marknadsaktörer överväger i sin värdering av banken. De fem olika riskområdena som beaktas är; kreditrisk, marknadsrisk, ränterisk, egetkapitalrisk och operationell risk. Man tar också hänsyn till kreditrisksmildring och säkerheter (borgen) på tillgångar. Man har generella kvalitativa informationsgivningskrav för varje riskområde. Här måste bankerna beskriva sina mål och policys av riskhantering, inberäknat strategier och processer, strukturen och organisationen av den relevanta riskhanteringsfunktionen, omfattning och naturen av riskrapporterings- och mätningssystemen, policys för hedging och annan mildring av risk och strategier.

I rapporteringen av kreditrisk har man först och främst krav på generell information för alla banker. Alla ska t.ex. redovisa tidigare kreditkulder och kreditförluster och kreditriskpolicys. Man ska också visa den totala kreditrisken tillsammans med information om var kreditriskerna ligger. Man har en standardiserad ansats i kreditriskredovisningen, och antar man denna ska man redovisa portföljnamnen som används av ECAI och ECA tillsammans med förändringar, statistiska metoder, riskexponeringsmängd och dylikt. Man kan också anta en internräntebaserad ansats och en viktig del här är värderingen av reglerande kapital för kreditrisker. I varierande grader kommer banker att ha handlingsfrihet att använda intern input i deras reglerande kapitalkalkyler. I denna del används IRB-ansatsen som en bas för information som har som avsikt att förse

⁷ Förlagslån med minst två års löptid

marknadsaktörerna med upplysning om tillgångskvalitén. Denna information är viktig för att tillåta marknadsaktörerna att bedöma resultatet på ett riktigt sätt. Med IRB-ansatsen krävs det bl.a. uppgifter om godkännande av att använda just IRB-ansatsen, en beskrivning av det interna klassificeringssystemet och dess relation med externa förhållanden. Även information om riskbedömning och historiska resultat ska finnas med.

En redovisning av vad man gör för att minska sina kreditrisker ska finnas. I den redovisningen kan man ge uppgifter om t.ex. policys och processer för säkerhetsåtgärder och utvärdering. Man ska också visa hur mycket av kreditriskerna som är täckta av lämpliga finansiella åtgärder. Man ska ge information för de risker finansieringsföretaget tar vad gäller motparters kreditrisk. Denna information ska visa de policys som finns för att säkra och etablera kreditreserver och de policys som finns om eventuella felvisande riskexponeringar. Även värdet av kontrakt med motparter ska finnas med. Hur bankerna hanterar sina säkerheter ska visas i informationen, t.ex. bankens mål i sina aktiviteter för säkerhet och redovisningar av totala säkrade risker.

När man redovisar sina marknadsrisker finns det två möjliga sätt att redovisa på: Standardiserad ansats och Intern modell för bytesportföljer. I den första ska man visa generell information för marknadsrisk inklusive portföljer samt kapitalkrav för ränterisk, egetkapitalrisk, valutarisk och varurisk. I den andra ansatsen ska man redovisa generella krav som täcks av IMA med diskussion för försiktighetsprincipen.

En bedömning för operationell riskkapitalbedömning ska också finnas med i redovisningen. Om AMA används av banken ska denna beskrivas tillsammans med en diskussion av relevanta interna och externa faktorer samt en beskrivning av användningen av försäkringar för att mildra operationella risker.

I redovisningen av eget kapital som bygger på uppgifter från bankverksamhetens bokföring. Man ska visa vilka kapitalvinster och utdelningar som väntas och hur man värderar och beräknar det egna kapitalet i bokföringen. Man ska visa värdet i balansräkningen på investeringar och skäligt värde för noterade säkerheter.

Sist men inte minst ska räntesatsrisk i bokföringen (IRRBB) redovisas med antaganden om förutbetalda lån, deponeringar och frekvensen av IRRBB-mätningar. Även ökningen i intäkter eller ekonomiskt värde för räntechocker ska redovisas.

3.4 Sammanfattning litteratur

I det här kapitlet har vi redogjort för den litteratur, mestadels vetenskapliga artiklar, vi har läst och de teorier som presenteras i dessa. Dessa teorier har vi utgått ifrån för att försöka förstå hur utvecklingen inom redovisningen och öppenheten inom densamma har utvecklats över tiden.

Enligt Jönsson (1991) så förstås utvecklingen inom externredovisningen utifrån Kreugerkraschen. Efter den hade inträffat tog staten på sig ansvaret att försöka skydda intressenter och förhindra skadlig spekulation. Externredovisningen har utvecklats under hela 1900-talet, främst för att skydda investerare och andra intressenter.

För att förklara begreppet risk har vi utgått från två artiklar av McGoun (1992, 1995). En historisk förklaring till varför man beräknar risk på det sätt som görs inom den finansiella världen beskrivs, men även kritik mot detta sätt tas upp.

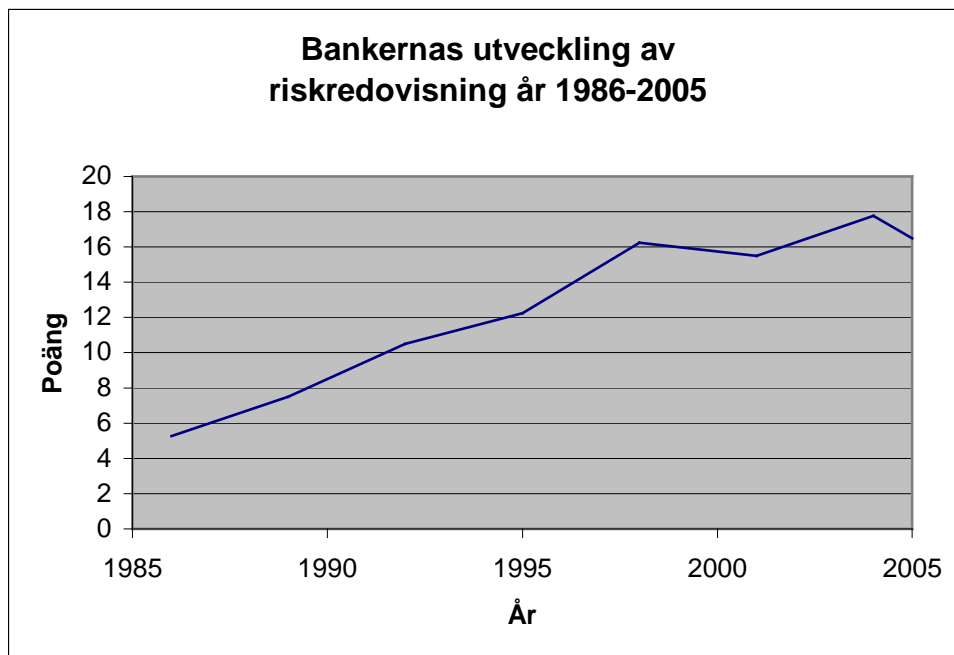
Kapitlet avslutas med en genomgång av regelverket Basel II. Det är Basel II som hela uppsatsen har sin utgångspunkt i, och den går därför igenom noggrant. Basel II består av tre delar, så kallade pelare. Pelare ett beskriver och reglerar de minimikapitalkrav som bankerna har. Pelare två diskuterar hur bankerna ska övervakas av de respektive ländernas myndigheter samt de risker som bankerna måste redovisa: kreditrisk, operationell risk, marknadsrisk och likviditetsrisk. Pelare tre behandlar marknadsdisciplin och stöttar de krav som finns i pelare ett och två och ska även underlätta för marknadsaktörer att bedöma vissa nyckelfaktorer.

4. Undersökningsresultat

Vi ska här redovisa resultaten av vår undersökning samt ställa dessa mot händelserna finanskriser och Baseldirektiven under perioden. Vi kommer även att redovisa om öppenheten överensstämmer med andra nyckeltal i bankernas redovisning.

4.1 Inledning

Vi har studerat bankernas årsredovisningar utifrån ett frågeformulär (se Bilaga 1) som baserats på de krav som finns i Basel II och därefter givit poäng enligt beskrivning i metodkapitlet. Maxpoängen i undersökningen är 24, då en poäng per fråga kan ges. Resultatet från datainsamlingen kan ses i diagrammet nedan. Vi har här tagit ett genomsnitt av bankernas poäng varje år för att få ett totalt resultat.

Figur 2.

Här kan vi se att 1986 var poängen väldigt låg för att sedan stadigt stiga fram till år 2005. Ökningen är extra stark fram till 1992 och stannar av lite under följande år fram till 1995 för att 1998 ökat kraftigt igen. I början av 2000-talet stannar utvecklingen av och ökar återigen fram till 2005.

4.2 Avvikelser

Nedan följer en redovisning av de resultat vi kommit fram till utifrån de poäng bankerna samlat ihop från frågeformuläret.

4.2.1 Kapitaltäckningsgrad

De första åren kan vi utifrån frågeformuläret se att bankerna redovisar sin kapitaltäckningsgrad, helt enligt Basel 1. Det som är anmärkningsvärt är att vissa banker har denna parameter redan innan kravet infördes (1992). SEB redovisar kapitaltäckningsgraden redan 1986 och redovisar den ända fram till 2005 utan avbrott. SHB däremot redovisar den 1986 men inte 1989, för att åter ta upp den 1992. FSB och NBA har redovisat kapitaltäckningsgraden från 1992 fram till 2005.

4.2.2 Marknadsrisker

Det blir standard att redovisa marknadsrisker redan 1996 och detta kan vi se i årsredovisningarna från 1998. De banker som ansett att marknadsrisker var viktigt är NBA och SHB. De började redovisa marknadsrisker redan under slutet av 1980-talet. Vi kan också se att SEB och FSB har med marknadsrisker med alla underkategorier med början 1998 och kan anta att de började redovisa dessa 1996.

4.2.3 Kreditrisker

I Basel II är redovisningen av kreditrisker en stor post vilket också syns i bankernas årsredovisningar. Efter 1992 så har de infört redovisning av kreditriskerna successivt, där SHB är sist (2001). Hur djupgående man redovisar är olika för de olika bankerna men det ökar med åren och 2004 är de ganska lika. Det som är anmärkningsvärt i denna parameter är att kravet att redovisa hur man arbetar för att minska sina kreditrisker inte följts av SEB och FSB.

4.2.4 Operativa risker

De operativa riskerna är nya i Basel II och ganska kort och enkelt beskrivna i kraven på hur de ska redovisas. Oftast finns de med som kvalitativ information i årsredovisningarna vilket stämmer med kraven. På 1980-talet och tidigt 1990-tal

har bankerna inte alls haft de operativa riskerna med i beaktning. Men 1995 tar SHB och SEB upp dem och 1998 tar NBA och FSB med dem. Det som är anmärkningsvärt är att de inte är tvungna att redovisa de operativa riskerna utan gör detta helt frivilligt.

4.2.5 Likviditetsrisker

Man tar även upp likviditetsrisker i Basel II. Dessa ska redovisas bl.a. för att visa hur starka de är likviditetsmässigt i krissituationer. Bankerna har redovisat dem ganska tidigt. De finns med som tidigast 1992, men detta är också en parameter som kommit och gått, speciellt hos SHB. De redovisade inte likviditetsriskerna under 2001 och 2004 men har med dem 2005. De övriga bankerna har redovisat likviditetsriskerna sedan 1998.

4.2.5 Kapitalbas

Tier 1, Tier 2 och Tier 3 är begrepp som finns i beräkningen av kapitalbasen. De kallas även primärkapital och sekundärkapital. En redovisning av dessa borde vara med från 1992 då Basel I infördes med just beräkning av kapitalbas. Det finns dock inte med i någon banks redovisning kontinuerligt och unisont förrän 2001. FSB har t.ex. med denna redovisning 1992 för att inte visa den alls 1995 och 1998 och har sedan återupptagit den helt 2001. SHB däremot har redovisat dessa begrepp från 1986 och hela tiden fram till 2005.

4.2.6 IRRBB (Känslighetsanalys)

Redovisningen av räntesatsrisk (IRRBB) sker oftast med en tabell där man visar förändringen av resultatet om räntan ändrar sig. Den kallades tidigt för "känslighetsanalys". Redovisningen är ett krav som kommer med Basel II. Denna redovisning fanns med redan 1986 men har kommit och gått genom åren fram till idag. Det är endast FSB som haft IRRBB med sig hela vägen. De andra bankerna har redovisat parametern under sent 1980-tal eller 1990-tal för att sedan ta bort den helt under 2000-talet.

4.2.7 Övriga risker

Andra parametrar och risker redovisas gärna också. Åtaganden angående eventuella framtida händelser som t.ex. ansvarsåtaganden och kreditförluster

redovisas helt enligt redovisningslagarna, men det finns inte någon information om hur man hanterar och försöker minska dessa parametrar. Däremot redovisas ett I/K-tal⁸ som efterhand görs om till ett K/I-tal. Just detta K/I-tal är ett tal som redovisas 1989 av SEB och Nordbanken. Under tidigt 1990-tal slutar de redovisa det men FSB och SHB tar upp det 1992 för att redovisa det fram till 2005. SEB har redovisat detta tal från 1998 och fram till 2005 medan NBA inte verkar kunna bestämma sig.

4.3 Olika kriser vs Basel

Under undersökningsperioden har vi haft ett par kriser som påverkat ekonomin i Sverige: fastighetskrisen och It-bubblan. Resultaten före och efter dessa händelser kan vara relevanta och därför vill vi redovisa resultaten kring de årtal som dessa finanskriser inträffade. De årtal som kriserna infallit vid är 1992 och 2001. En annan aspekt i detta är att Basel I- och Basel II-överenskommelserna också florerar runt just dessa årtal. Basel I infördes som vi tidigare nämnt 1992 och Basel II började bearbetas 1999 och första rapporten om hur reglerna skulle se ut släpptes 2001.

Vi börjar med att titta på den första perioden: fastighetskrisen och Basel I. SEB hade inga tydliga förändringar i sitt sätt att redovisa risker 1992. Däremot ser man en tydlig förändring 1989 då Basel-förslaget är känt. Man redovisar kapitaltäckningsgrad och kapitalstruktur som sig bör, även ränterisk redovisas. Anmärkningsvärt är att de frångår två av dessa parametrar, kapitalstrukturen och ränterisken, just 1992. FSB är däremot trögare och 1992 har de infört kapitalstruktur, kreditrisker, ränterisker och likviditetsrisker. Kapitaltäckningsgrad har de redan 1989. Sedan frångår de kapitalstruktur, ränterisk och likviditetsrisk under några år (återupptagna 1988) utom kapitalstrukturen som inte återfinns förrän 2001. NBA följer reglerna och inför kapitaltäckningsgrad och likviditetsrisker 1992. Ränteriskerna har de redovisat sedan 1989, men kapitalstrukturen uteblir ända fram till 1998. SHB redovisar kapitalstruktur och ränterisk sedan tidigare och 1992 redovisas kapitaltäckningsgrad och valutakursrisk. Anmärkningsvärt nog så försvinner här redovisningen av likviditetsrisker för att återkomma 1995.

Andra perioden ligger kring 2001. Då har IT-bubblan spruckit och arbetet med Basel II är i full gång. Redan 1998 redovisar SEB i enlighet med Basel II, kapitaltäckningsgrad, kreditrisker, marknadsrisker och operativa risker står att finna. Men 2001 frångår de att redovisa kreditriskerna djupgående, för att sedan

⁸Intäkt/Kostnad=IK-tal

bli mer noggranna igen 2004. Förändringen av resultatet om ränteläget förändras (IRRBB) finns inte med överhuvudtaget. FSB i sin tur redovisar förvisso kreditriskerna långt innan 2001, men inte direkt djupgående. Inte förrän 2004 börjar de göra detta. I övrigt redovisar de marknadsrisker, operativa risker och likviditetsrisker samt IRRBB ända sedan 1998. NBA redovisar också tydligt sina risker, med kapitaltäckningsgrad, kreditrisker med djupgående redovisning, marknadsrisker, operativa risker och likviditetsrisker. Från och med 2001 redovisar SHB kreditrisker och operativa risker. Kreditriskerna är då inte fullständiga men är fördjupade 2004. Marknadsriskerna har varit med hela tiden, medan likviditetsriskerna fanns med 1998, med undantag för åren 2001 och 2004. Även kapitaltäckningsgraden med kapitalstrukturen har funnits med under hela undersökningsperioden.

4.4 Total förändring

Över tiden 1986-2005 har varje banks poäng ökat, för att i vissa fall kunna stanna av under vissa år. Nedanstående tabell visar kort hur förändringen har skett under dessa år för varje bank. Maxpoängen i undersökningen är 24, för att uppnå detta ska vi genom undersökningen av årsredovisningarna kunnat svara ja på alla frågor i frågeformuläret.

Bank	SEB		FSB		NBA		SHB	
År	1986	2005	1986	2005	1986	2005	1986	2005
Poäng	5	16	6	18	4	15	6	17

Tabell 3.

Om vi studerar varje bank för sig kan vi se att varje bank ökat sina poäng med i snitt 10 poäng från 1986-2005. Poängökningen visar sig i de Basel-relaterade frågorna samt att i relationen med årtal och Baselimplementation att bankerna gärna agerar i förskott. Dock har bankerna en del kvar att förbättra i sin redovisning innan de har uppfyllt alla krav i Basel II.

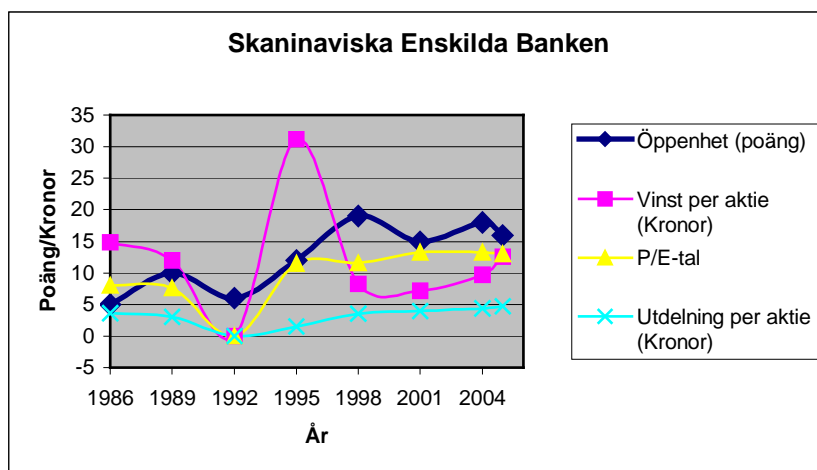
4.5 Nyckeltal vs öppenhet

Här redovisar vi variablerna de fyra olika bankerna och några utvalda nyckeltal. Bankernas samlade poäng från frågeformuläret bestämmer om öppenheten är låg eller hög. Gränsen för hög och låg har vi satt vid 10 poäng, är poängen högre än 10 anses den som hög, är den 10 eller lägre har bedömts som låg. Lågt antal poäng ger låg öppenhet och högt antal poäng ger hög öppenhet. Vi har sedan jämfört

med nyckeltalen under de sedan förut valda åren och sett om det finns ett samband med hög öppenhet och höga nyckeltal. Detta resultat redovisas som följer:

4.5.1 Skandinaviska Enskilda Banken

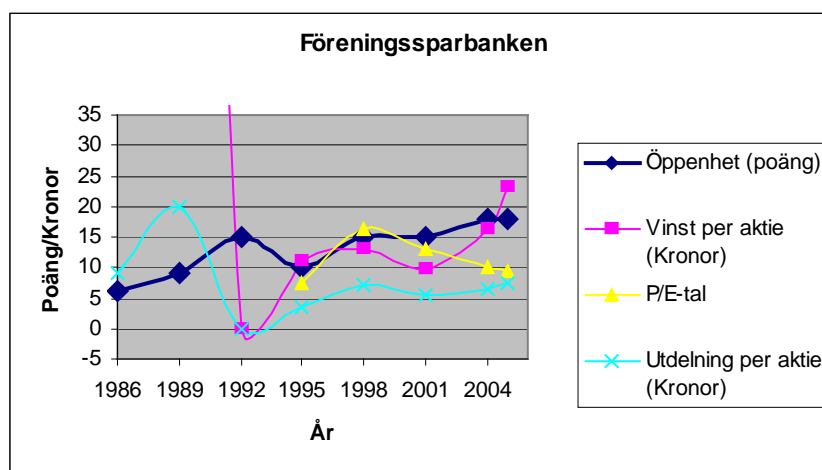
Vi kan från våra resultat utläsa att nyckeltalen vinst per aktie och utdelning per aktie för SEB har oregelbundet lågt och högt samband under perioden. Däremot har P/E-talet högt samband under hela perioden.

Figur 3.

4.5.2 Föreningsparbanken

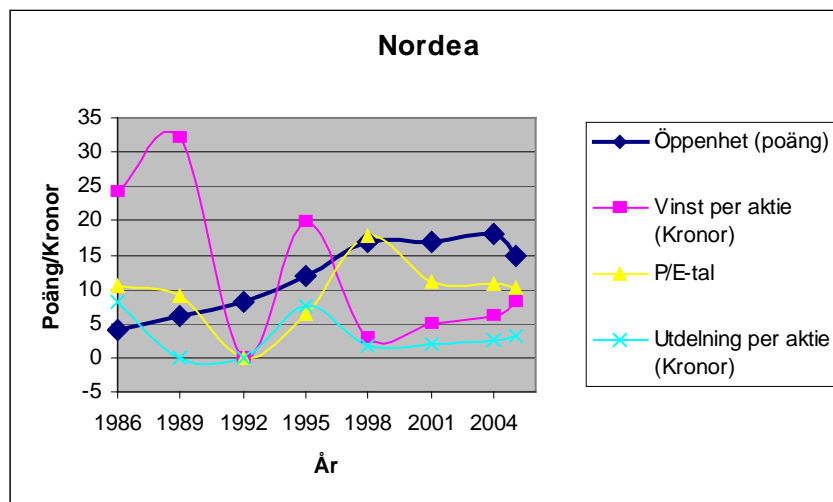
FSBs vinst per aktie har oregelbundet högt och lågt samband under hela perioden medan P/E-tal och utdelning per aktie från år 1995 har ett högt samband. P/E-talet visas ej före år 1995. Siffrorna före år 1998 gäller Sparbanken Sverige (tidigare Sparbankernas bank). Aktieutdelningarna var på 1980-talet extremt höga, över 200kr per aktie, men vi har valt att inte visa detta i grafen då det inte är relevant.

Figur 4.

4.5.3 Nordea

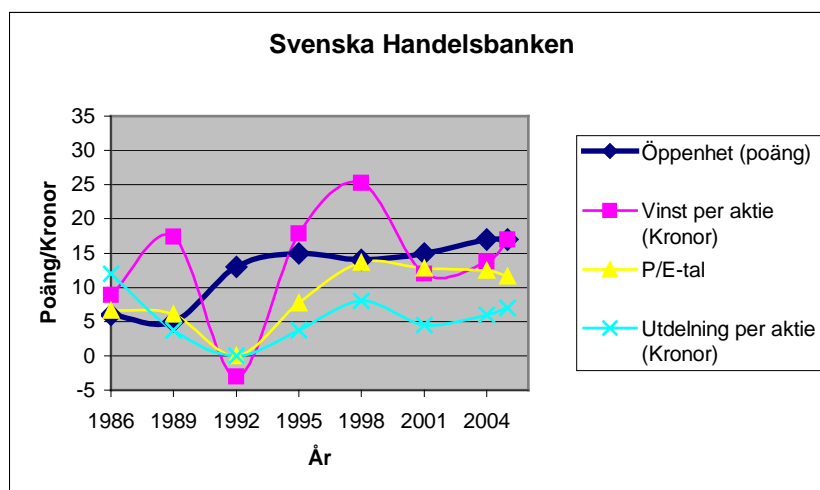
NBA har oregelbundet lågt och högt samband på nyckeltalen vinst per aktie, utdelning per aktie och till viss del P/E-talet. P/E-talet har ett högt samband under åren 1995-2005 vilket följer de andra bankernas samband.

Figur 5.

4.5.4 Svenska Handelsbanken

SHBs redovisning av vinst per aktie, P/E-tal och utdelning per aktie har ett ganska likt mönster. I början av perioden är sambandet stapplande men visar oftast lågt samband, medan de sista åren (speciellt vinst per aktie) har högt samband.

Figur 6.

4.5.5 Sammanfattning öppenhet & nyckeltal

Sammanfattningsvis kan vi se att under första delen av perioden (1986-1995) är sambandet mer oregelbundet och mestadels finns inget samband alls. Under sista delen av perioden (1998-2005) har nästan alla bankerna högt samband mellan sina nyckeltal och deras öppenhet. Undantaget är NBA som har ett oregelbundet samband på vinst per aktie och utdelning per aktie under den första delen av perioden samt ett lågt samband på dessa parametrar under den sista delen av perioden.

2001

Öppenhet

		Hög	Låg
Utdelning per aktie	Hög	SEB FSB	
	Låg	SHB NBA	

Figur 7.

2004 och 2005

Öppenhet

		Hög	Låg
Utdelning per aktie	Hög	SEB FSB SHB	
	Låg	NBA	

Figur 8.

Vi kan se att under 2001 hade NBA och SHB inget samband vad gäller nyckeltalet "Utdelning per aktie". Men under 2004 och 2005 visar alla banker, förutom som tidigare nämnt NBA, ett samband.

Vi har valt att inte visa figurer för alla år och alla nyckeltal då det skulle bli svårt att överblicka, utan de som visas ovan visar samma utveckling som de övriga nyckeltal vi har tittat på. Innan år 1998 fanns det inga direkta samband mellan öppenheten och nyckeltalen och det är först under 2000-talet som de börjar visa sig tydligt. Därför har vi valt att endast visa figurer för dessa år. Detta samband är inte statistisk säkerställt och kan bero på tillfälligheter, men vi har ändå valt att visa dem.

4.6 Sammanfattning resultat

I detta kapitel har vi redogjort för de resultat vår undersökning genererat. En ökning av alla bankernas öppenhet i redovisningen av risker kan tydligt ses. Alla banker har inte varit lika snabba i utvecklingen, men de ligger nu ganska lika i antal poäng allihop. De olika risker och områden som har bedömts har diskuterats och jämförts bankerna emellan.

Vi har även tittat på om och hur öppenheten har förändrats i samband med de ekonomiska kriser som inträffat under undersökningsperioden, fastighetskrisen och it-bubblan. Basel I infördes år 1992 men blev känd redan år 1989. Just det året kan vi se en ökning i öppenheten medan det år 1992 inte är några större förändringar. Mellan år 1998 och 2001 minskar bankernas öppenhetspoäng, trots att det är under denna period som Basel II blir känt och IT-bubblan spricker. Det är därför svårt att dra några slutsatser huruvida kriserna har påverkat bankernas öppenhet.

Kapitlet avslutas med en jämförelse mellan bankernas öppenhetspoäng och vissa av de nyckeltal de redovisar. Det är först från och med år 1998 som vi kan se ett samband mellan öppenheten och nyckeltalen, dock är sambandet inte statistiskt säkerställt och det är därför svårt att dra några slutsatser även här utifrån resultaten.

5. Slutdiskussion

Vi tänker här besvara våra två forskningsfrågor. Vi kommer att föra en diskussion av vår empiri som stöd för våra resonemang och även redovisa vad vi kommit fram till vad gäller öppenhet vs nyckeltal.

5.1 Slutsatser

Vi hade två forskningsfrågor i inledningen varav den första löd:

- Har de svenska storbankernas riskrapportering förändrats under perioden 1986 till och med 2005?

Efter Kreugerkraschen började staten växa sig stark och samtidigt kräva en högre öppenhet av företagen. Eftersom det inte fanns någon organiserad redovisningsprofession var det staten som fick göra detta, istället för som idag marknaden och revisorssamfund. Det var inte förrän på 1960-talet som kapitalmarknaden och investerare började ställa krav på företagens öppenhet (Jönsson, 1991).

När vi tittar på bankernas totala genomsnittspoäng så ser vi en ökning mellan de år som vi har undersökt. Ökningen är lite ojämn vissa år men den tilltar efter en period igen. Man kan då anta att öppenheten ständigt ökar och har gjort så sedan staten och marknaden började ställa krav. Vi antar att ökningen inte kommer att minska när Basel II har införts fullständigt, utan utvecklingen kommer att fortsätta.

När vi studerar de olika parametrarna individuellt för varje bank, kan dessa te sig olika för bankerna. T.ex. marknadsriskerna som redovisades redan i slutet av 1980-talet av NBA och SHB, trots att det inte var krav på detta förrän 1996. Anledningen till dessa olikheter vet vi inte, utan kan anta att bankerna haft olika prioriteringar. När vi studerar var de tydligaste förändringarna ligger i tiden så kan vi se att efter finanskrisen (1992) och efter it-bubblan (2001) så förändrades redovisningen, dock, men kanske ganska naturligt, med viss fördröjning. Detta tyder på att det är fortfarande är kriser, som i hög grad driver på utvecklingen inom redovisningen.

Samtidigt med dessa kriser har vi aspekten med Basel I och Basel II som infördes vid samma tidsperioder som dessa kriser. När Basel I infördes år 1992 så kan vi

också se att bankerna följer dessa krav. SE-banken och SHB har varit förutseende och infört kraven i sina rutiner tidigare, medan FSB och NBA varit lite senare med detta. Men kontentan av det är att man följt kraven från Basel I. År 2001 har it-bubblan inträffat och samtidigt diskuterar man nya Baselregler. Vi har därmed kommit in på vår andra forskningsfråga:

- Har de svenska storbankerna anpassat sin riskrapportering för att följa reglerna i Basel II?

Basel II är väldigt omfattande och detaljerad. Noteras bör också att det inte är Basel II-regler som införs i bankregleringen utan ett EU-direktiv, baserat på Basel II. Detta EU-direktiv är dessutom anpassat till varje lands lagar. De frågor vi har ställt för att undersöka anpassningen, har formulerats för att erhålla en överblick av i vilken grad bankerna implementerat de senaste reglerna utifrån. Basel II ska vara infört inför år 2007 och är alltså inte obligatoriskt ännu. Bankerna har ändå börjat redovisa Basel II-parametrar tidigt. Kreditriskerna fanns t.ex. redan med på 1990-talet förutom hos SHB som började redovisa dessa 2001. Men även andra parametrar finns redan och har funnits med i flera år, t.ex. operativa risker och likviditetsrisker. Detta visar att bankerna själva tidigt har funnit ett behov av flera av de idéer som Baselkommittén föreslagit senare.

Vi ville även med ett jämförelsetest av nyckeltal och öppenhet se huruvida det finns en överensstämmelse mellan nyckeltalen och öppenheten i de fyra storbankerna. Då sambandet till större delen är oregelbundet och mestadels lågt för alla bankerna under första perioden (1986-1995) kan vi konstatera att överensstämmelse under de tidiga åren saknas. Men sambandet förändras och blir tydligt högt under andra halvan av perioden hos alla bankerna, med undantag för NBA, som tidigare nämnts. Därmed kan vi se att en överensstämmelse mellan nyckeltalen och öppenheten finns. Detta kan vi koppla samman med våra tidigare nämnda frågeställningar huruvida bankerna förändrat sin riskrapportering under perioden, samt om riskrapporteringen har anpassats för att följa reglerna i Basel II. Ju högre poäng, desto bättre och tydligare har riskrapporteringen blivit, samtidigt som den har följt Basel II. Då den höga poängen överensstämmer med nyckeltalen visar detta att ju tydligare bankerna redovisar vilka risker de har, desto högre resultat får de i sina nyckeltal. Detta är dock inget statistiskt säkerställt samband utan kan bero på andra variabler som vi inte har undersökt.

5.2 *Studiens teoretiska bidrag*

Jönsson (1991) visar att staten, historiskt sett har växt sig stark i frågan om att vara en betydelsefull normgivare. Det vår studie visar är att marknadskrafter åter

igen fått större inflytande i form av att bl.a. Baselkommittén kommit med nya rekommendationer. Dessa rekommendationer har hög legitimitet i så väl Sverige som internationellt. Detta stödjer därmed teorin om att en normskapare måste ha en stabil och bred maktbas att luta sig emot (Jönsson, 1991). Vi kan konstatera att Baselkommittén är en starkt internationellt förankrad organisation som uppfyller kriterierna för vilka egenskaper en normgivare bör ha för att vara framgångsrik. När det gäller frågan om att ett visst mått av ”timing”, som är det nödvändigt för att normgivaren ska få gehör för sina önskemål, ser vi att baselkommittén har lyckats väl även i den aspekten. Basel II ska vara implementerat till fullo från och med år 2007 men vi kan genom vår undersökning se att bankerna redan nu påbörjat sin anpassning.

Den politiska aktivitet som ligger till grund för normskapandet i Sverige som Jönsson (1991) visar stämmer väl in på det område uppsatsens behandlar, nämligen de svenska storbankerna.

Det vår studie bidrar med är att visa att bankernas öppenhet under den senaste 20-årsperioden stadigt ökat. Vi tror att riskredovisningen är en direkt följd av hur marknadskrafter önskar att denna ska se ut. Ju mer öppenhet bankerna åläggs att redovisa, desto större medvetenhet får både bankerna och allmänheten kring hur, och varför kriser uppkommer. Om öppenheten bidrar till större finansiell stabilitet i framtiden är svårt att sia om. Åtminstone kommer riskfrågan upp i debatten. Detta kan i sig vara ett viktigt inslag för att försöka bekämpa kriser, eftersom de genom debatten kan ”komma av sig” på ett naturligt sätt.

5.3 *Reflektioner över studiens slutsatser*

De slutsatser vi kommit fram till bygger på den litteratur och forskning som redan finns i ämnet. En djupare studie av ytterligare litteratur skulle kunna ge fler uppslag och idéer med andra relevanta teorier. Vi har en kvalitativ ansats som påvisar att vi ska ha gjort intervjuer, men vi har använt oss av ett alternativt tillvägagångssätt. Man skulle därmed kunna utöka studien med intervjuer, med dels banker men även med representanter från Baselkommittén vilket ger undersökaren en möjlighet att analysera data från flera synvinklar. Detta skulle sannolikt öka tillförlitligheten och vår egen förståelse för ämnet.

Vi har haft ett tidsperspektiv på 20 år för att täcka in två stora förändringar, Baselreglerna och de ekonomiska/finansiella kriserna. Ett längre tidsperspektiv än 20 år kan även visa andra samband än de vi diskuterar i slutsatsen och skulle kunna vara relevant, i alla fall ur den första forskningsfrågans perspektiv: om riskrapporteringen förändrats under undersökningsåren. Vårt resultat hade

dessutom blivit ännu tydligare om vi hade insamlat och analyserat årsredovisningar från varje år, istället för vart tredje år, som vi har gjort.

5.4 Förslag till fortsatta studier

Det som uppsatsen kartlagt är att riskredovisningen de facto ökat i omfattning under de senaste 20 åren. Baselreglerna är en starkt bidragande orsak till detta. I linje med detta vore en uppföljande framtida studie, om huruvida bankernas implementering av Basel II är i linje med vad Baselkommittén faktiskt förväntade sig av de nya reglerna, intressant att göra. Vi har också i våra undersökningar märkt att vissa parametrar implementerats i lagstadgande stund och därmed kan man märka en viss eventuell aversion mot reglerna. Därför vore en kompletterande studie intressant, där man genom t.ex. intervjuer med bankledningarna kan se om tolkningen och förståelsen för riskbegreppet är detsamma överallt.

Uppsatsen har också väckt frågor om riskredovisningen verkligen löser problemen med finansiella kriser och hur man ska gå tillväga för att minimera risken att nya kriser uppstår. Detta är också intressanta och viktiga ämnen att följa upp med och diskutera, just för att generera en beredskap inför skapandet av nya normgivande åtgärder.

Källförteckning

Tryckta källor

- Artsberg, K. (2005) *Redovisningsteori - Policy och Praxis*. Liber. Malmö
- Bryman, A., Bell, E (2003) *Företagsekonomiska forskningsmetoder*. Liber, Malmö
- Häckner, E. (1985) *Strategiutveckling i medelstora företag*, BAS. Göteborg
- Fregert, K., Jonung, L. (2003), *Makroekonomi – Teori, politik & institutioner*, Studentlitteratur, Lund
- Jacobsen, D.I., (2000) *Vad, Hur och Varför? Om metodval i företagsekonomi och andra samhällsvetenskapliga ämnen*. Studentlitteratur. Lund
- Ryan, B., Scapens, R. W., Theobald, M. (2002) *Research Method and Methodology in Finance and Accounting*, Thomas Learning
- Webb, E.J., Campbell, D.T., Schwartz, R.D. och Sechrest, L. (1966), *Unobtrusive Measures in the Social Sciences* (Chicago: Rand McNally).

Vetenskapliga artiklar

- Chua, Wai Fong, (1997) *Teaching and learning only the language of numbers – monolingualism in a multilingual world*, Critical Perspectives on Accounting, Vol. 7, No. 1: 129-156
- Flescher, Dale L., Flescher, Tonya K. (1986), *Ivar Kreuger´s Contribution to U.S Financial Reporting*, The Accounting Review, Vol. 61, No. 3: 421-434
- Jönsson, Sten, (1991), *Role Making for Accounting While the State is Watching*, Accounting, Organizations and Society, Vol. 16, No 5/6, pp.521-546
- McGoun, Elton (1992), *The CAPM: A nobel failure*, Critical Perspectives on Accounting, Vol. 3, No. 2: 155-177

McGoun, Elton (1995), *The history of risk "measurement"*, Critical Perspectives on Accounting, Vol. 6, No. 6: 511-532

Wahlström, Gunnar (2006), *Worrying but accepting new measurements: the case of Swedish bankers and operational risk*, Critical Perspectives on Accounting, Vol. 17, No. 4: 367-524

Elektroniska källor

Bankerna:

www.fsb.se

www.handelsbanken.se

www.nordea.com

www.seb.se

Bank for international settlements (BIS):

www.bis.org/publ/qtrpdf/r_qt0212f.pdf

www.bis.org/bcbs/

www.bis.org/publ/bcbs118.htm

www.bis.org/publ/bcbsca.htm

www.bis.org/publ/bcbs118a.pdf

www.bis.org/publ/bcbs118b.pdf

www.bis.org/publ/bcbs118c.pdf

www.bis.org/publ/bcbs118d.pdf

www.bis.org/publ/bcbsca.htm

Finansinspektionen:

www.fi.se/upload/20_Publicerat/50_Statistik/50_Kreditmarknad/Kreditmarknad_2006_1.pdf

Nationalencyklopedin:

www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=231395&i_word=kreuger&i_whole_article=true&i_history=1

www.ne.se/jsp/search/article.jsp?i_art_id=169610&i_word=&i_whole_article=true&i_history=2

Riksbanken:

www.riksbank.se/upload/Dokument_riksbank/Kat_publicerat/Artiklar_PV/goranli.pdf

Regeringen:

<http://forsvar.regeringen.se/content/1/c6/05/59/49/b8aa4381.pdf>

Svenska Bankföreningen:

www.bankforeningen.se/upload/bank-ochfinansstatistik_2004_002.pdf

Wikipedia:

<http://en.wikipedia.org/wiki/Deregulation>

Övriga elektroniska källor:

http://www.schillerinstitute.org/fid_91-96/954_Gallagher_Venice_rig.html

http://www.analyskritik.press.se/ekonomi/Globalafinanskrisen/globalafinanskrisen.htm#_ftn1

Övriga källor

Boksjö, Alexander & Lönnborg-Andersson, Mikael. (1994) *Svenska finanskriser – Orsaker, förlopp, åtgärder och konsekvenser*, Uppsala papers in financial history

Bäckström, Urban (2000-02-03), *Risk Management Forum*, Ernst & Young

Företagsinterna källor

Följande årsredovisningar har använts:

Skandinaviska Enskilda Banken (år 1986, 1989, 1992, 1995, 1998, 2001, 2004, 2005)

Nordbanken AB (år 1986, 1989, 1992, 1995, 1998)

Nordea AB (år 2001, 2004, 2005)

Svenska Handelsbanken (år 1986, 1989, 1992, 1995, 1998, 2001, 2004, 2005)

Föreningsbanken (år 1986, 1989, 1992, 1995)

Föreningssparbanken (år 1998, 2001, 2004, 2005)

Bilaga 1

Frågor för poängberäkning

JA = 1 poäng

NEJ = 0 poäng

1. Kommunicerar banken en informationsgivningspolicy?
2. Uppfyller informationsgivningen kriteriet omfattning?
3. Visas en sammanfattning av kapitalstrukturen?
4. Redovisas bankens ansvarsförbindelser?
5. Redovisas bankens kapitaltäckningsgrad?
6. Redovisas operationella risker?
7. Beskriver banken hur man beräknar operationella risker?
8. Redovisas kreditrisker?
9. Redovisar man sina totala kreditrisker?
10. Redovisar man var kreditriskerna ligger branschmässigt?
11. Redovisar man var kreditriskerna ligger geografiskt?
12. Finns en redovisning av hur man minskar sina kreditrisker?
13. Har banken en tydlig redovisning av kreditförlusterna?
14. Finns det jämförelser med tidigare års kreditförluster och eventuella anledningar till ökning/minskning?
15. Redovisas ränterisk?
16. Redovisas valutakursrisk?
17. Redovisas aktiekursrisk?
18. Mäts marknadsrisker med hjälp av VaR (Value-at-Risk)?
19. Redovisas egetkapitalrisker?
20. Redovisar man sina kreditskulder och likviditetsriskerna?
21. Finns det en tydlig bild/beskrivning över hur ränteläget påverkar resultatet?
22. Beskrivs bankens skulder på ett tydligt sätt, dvs visas räntesatser, storlek mm?
23. Redovisas penning- och kapitalmarknadsinstrumenten både till anskaffningsvärde & marknadsvärde?
24. Redovisas ett I/K-tal (Intäkt/Kostnad)?

Bilaga 2

En översiktlig beskrivning av de svenska storbankerna

Skandinaviska Enskilda Banken AB, (SEB)

År 1856 grundar André Oskar Wallenberg Stockholms Enskilda Bank, en av Sveriges första affärsbanker. Efter Kreugerkraschen på 1930-talet ombildas banken till ett aktiebolag som framgångsrikt skapar stora vinster. Vinsterna skapas genom att låna ut pengar i utbyte mot aktier i svenska företag som blomstrade under 50-, och 60-talen. År 1972 gick man samman med Skandinaviska Banken som en följd av den stigande konkurrensen från stora, internationella banker. Skandinaviska Enskilda Banken blev namnet på det nya aktiebolaget som under senare delen av 90-talet etablerar varumärket SEB. Idag är SEB-koncernen verksam i ett 20-tal länder, med cirka 20 000 anställda varav hälften finns i utlandet. (www.seb.se)

Föreningssparbanken (FSB)

FSB bildades 1997 då FSB och Sparbanken gick samman. Samma år börsintroduceras aktien. Bankens gemensamma historia sträcker sig tillbaka ända till 1820.

Sparbankerna i Sverige har under årens lopp varit många. Det fanns som mest 428 stycken år 1928. Sparbankernas bank bildades år 1942 och fungerade som centralbank för sparbankerna. Femtio år senare, 1992, bildas Sparbanken Sverige för att samla landets alla sparbanker under ett nytt stort varumärke.

Föreningsbanken hade sitt ursprung i jordbrukskassorna vars syfte var att förse landets jordbrukare med kapital. Den första jordbrukskassan grundades år 1928. Jordbrukets bank bildas år 1956 och fungerade även denna som en centralbank för landets jordbrukskassor. År 1992 ombildades Föreningsbankerna till ett sammanhållet bankaktiebolag. Då fanns det drygt 350 lokala Föreningsbanker.

Idag är FSB verksam i Sverige, Estland, Lettland, Litauen och Ryssland. Tillsammans med sparbankerna har koncernen drygt 750 kontor i Sverige. I de baltiska länderna finns ytterligare drygt 280 kontor. (www.fsb.se)

Nordea (NBA)

Nordeakoncernen bildades år 2000, men har sitt ursprung i nordiska banker och försäkringsbolag som i vissa fall funnits ända sedan början av 1800-talet. Svenska Nordbanken och finska Merita Bank fusionerades 1997 och bildade MeritaNordbanken.

Nordbanken härstammar från PK-banken som grundades 1974 efter en sammanslagning av Sveriges Kreditbank och Postbanken. Namnet Nordbanken började användas efter en fusion mellan Sundsvallsbanken och Uplandsbanken år 1986. Nordbanken förvärvades under år 1990 av PK-banken, som även övertog namnet.

Merita Bank bildas genom att Kansallis-Osake-Pankki och Unitas, moderbolaget till Föreningsbanken i Finland, fusioneras. Under år 2000, presenterades namnet Nordea som en sammandragning av "Nordic Ideas". Idag är NBA en ledande finanskoncern i norden och östersjöregionen med cirka 29 000 anställda. (www.nordea.com)

Svenska Handelsbanken (SHB)

Stockholms Handelsbank grundades år 1871 av ett antal framträdande företag och personer inom Stockholms näringsliv. Bankens aktier noterades på Stockholms fondbörs redan år 1873. År 1914 slogs Stockholms Handelsbank samman med Bankaktiebolaget Norra Sverige och man fortsatte att expandera norrut genom att konsolidera Norrlandsbanken tre år senare. Stockholms Handelsbank blev Svenska Handelsbanken när förvärvet av Bankaktiebolaget Södra Sverige förvärvades år 1919. SHB har fortsatt att växa genom i huvudsak förvärv under årens lopp men hamnade år 1969 i en allvarlig kris. Ledningen avgick och Jan Wallander rekryterades från norrländska provinsbanken Sundsvallsbanken till ny VD. Under Wallanders ledning genomförde SHB en rad åtgärder som kom att symbolisera vad SHB stod för. Exempel på detta är: decentralisering av organisationen, den budgetlösa styrningen och personalbonusprogrammet Oktagonen. Oktagonen är en av facket i banken bildad vinstandelsstiftelse som sedan 1998 står som ägare till 10% av rösterna i SHB.

Idag har SHB 455 kontor i Sverige, men är även representerade i Norge, Danmark, Finland, Storbritannien samt ytterligare 13 länder. SHB har cirka 10 000 anställda. (www.handelsbanken.se)